

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов та
інформаційно-комунікаційних технологій

Кваліфікаційна робота

з педагогіки на тему:

**«Самоврядування як засіб реалізації прав і свобод студентства
в Україні»**

Студента групи СОкт55-21
педагогічного факультету романо-
германської та української філології,
денної форми здобуття освіти
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014.02 Мова і література
(англійська)

освітньо-професійної програми
«Викладання європейських мов на основі
комбінованих технологій»,
форма здобуття освіти: денна
Вакарова Василя Йосиповича

Допущена до захисту

«___» _____ року

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент Кудіна Валерія Василівна

Завідувач кафедри

_____

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

_____
(підпис)
(ПІБ)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ	7
1.1 Сутність студентського самоврядування	7
1.2 Загальні принципи, структура, методи та форми організації студентського самоврядування	Error! Bookmark not defined.
1.3 Український досвід студентського самоврядування: тенденції, проблеми	22
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	Error! Bookmark not defined.
2.1 Розвиток студентського самоврядування як шлях демократизації вищої школи	34
2.2 Проблеми функціонування студентського самоврядування в контексті Болонського процесу в Україні та студентське самоврядування в країнах-учасницях Болонського процесу	39
2.3 Діяльність студентського самоврядування в КНЛУ	48
Висновки до розділу 2	54
ВИСНОВКИ	57
РЕЗЮМЕ	60
SUMMARY	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	64
ДОДАТОК	71

ВСТУП

Права людини стали фундаментальним поняттям сучасної освітньої системи. Освіта та навчання мають бути зосереджені на повазі до прав і свобод тих, хто навчається. Зокрема, права людини в освіті є головною проблемою, яка описана в «Європейській конвенції з прав людини» (1994), прийнятій Радою Європи, яка стала орієнтиром для українського уряду у створенні рекомендації щодо розвитку ролі прав людини в університетській освіті та підвищення кваліфікації (2004). Отже, права людини в освіті є виправданими політичними вимогами. Крім того, з 1 січня 2019 р. українським урядом видано наказ про посаду освітнього омбудсмена, який захищає права учнів закладів загальної середньої освіти, студентів, викладачів і науковців. Це показує, наскільки важливим є питання розширення прав і можливостей в освіті.

В Україні актуальним є питання організації та функціонування студентського самоврядування. Підходи до розгляду його представлені в наукових працях у контексті розвитку особистості студента (І. Аносов, В. Демчук, В. Приходько, В. Соловей, Л. Шейна та ін.); студентського лідерства (Ю. Кращенко, Л. Шигапова та ін.); підвищення якості підготовки майбутніх фахівців (Л. Возняк, Г. Гарбузова та ін.). Питання захисту прав людини в освіті досліджує Н. Петрецька, спрямовуючи своє дослідження на правові аспекти. Аналіз наукової літератури довів, що студентське самоврядування – розглядається з точки зору покращення якості освіти та розвитку в студентів лідерських та організаторських якостей.

Студентство становить специфічну соціальну групу, яка характеризується унікальними способами організації навчальної праці, побуту та способу життя. Багато студентів проживають у гуртожитку, завдяки чому виникає потреба в кооперації та ведення єдиного побуту. Результатом чого є формування спільних інтересів, поглядів на життя, студентських традицій тощо.

Реформування сучасної системи освіти в Україні, а також криза існуючих традицій різних суспільних механізмів та інститутів ускладнили загальний процес соціалізації всієї студентської молоді, а також пошук нею основних оптимальних і соціально прийнятних форм самоствердження та самореалізації

особистості. Наш час вимагає сучасного результату – орієнтованого включення всіх студентів до певної соціально-значущої творчої діяльності, формування найбільш оптимальних умов для активного їх саморозвитку, а також участі в системі управління ЗВО та гуртожитком, у розв’язанні основних питань життя в гуртожитку та суспільстві. Формується так зване соціальне замовлення на активну підготовку у всій системі освіти. Студентське самоврядування, спрямоване на розв’язання ключових питань життя всієї студентської молоді, на активний розвиток загальної соціальної активності, а також на підтримку соціальних ініціатив, загалом може стати основною відповіддю на всю ситуацію.

Кваліфікаційна робота спрямована на встановлення функцій і принципів діяльності студентського самоврядування на базі дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена потребою уточнення відомостей про функції та принципи організації студентського самоврядування при вдосконаленні освітнього процесу у ЗВО. Дослідження цього питання на сучасному етапі освіти зумовлена тим, що, по-перше, суспільство потребує висококваліфікованих спеціалістів, які вміють не лише організовувати колективи, а й власну роботу; по-друге, дедалі важливішою стає соціальна функція закладів вищої освіти, спрямована на успішну адаптацію та інтеграцію випускників у суспільство, по-третє, молодь є рушієм соціальних змін, що повною мірою виявляється в її активній участі в житті ЗВО. Сьогодні студентська молодь має високий рівень професійної та особистісної культури, виявляє активний інтерес до участі модернізації України. Студентство, як соціальний клас має бажання та необхідні знання бути реальним партнером законодавчої та виконавчої влади у вирішенні завдань економічного, політичного, соціального та культурного характеру. Важливість дослідження питання студентського самоврядування визначається також підвищенням ролі виховної роботи зі студентами у закладах вищої освіти, результативність якої є одним із найважливіших показників ефективності роботи ЗВО.

Мета дослідження – проаналізувати історію, сутність, принципи, методи та форми організації діяльності студентського самоврядування, а також дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності студентського самоврядування.

Для досягнення поставленої мети окреслено такі **завдання**:

- 1) з'ясувати сутність поняття «студентське самоврядування»;
- 2) визначити принципи, методи та форми організації в діяльності студентського самоврядування;
- 3) проаналізувати основні етапи розвитку студентського самоврядування як соціального явища;
- 4) виявити загальні особливості студентського самоврядування;
- 5) систематизувати та класифікувати методи та прийоми студентського самоврядування;
- 6) виявити та описати шляхи підвищення ефективності роботи студентського самоврядування

Методи дослідження, задіяні для досягнення мети кваліфікаційної роботи, такі: аналіз та узагальнення інформації, викладеної в науковій літературі, для дослідження шляхів розширення прав людини в освіті; систематизація наукових розробок зарубіжних дослідників щодо опису студентського самоврядування як способу розширення прав людини у вищій освіті установи, анкетування студентів та аналіз отриманих результатів.

Об'єктом дослідження є діяльність студентського самоврядування у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи вдосконалення діяльності студентського самоврядування в ЗВО як засобу професійного становлення особистості фахівця.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов організації студентського самоврядування у ЗВО як засоби професійного становлення особистості спеціалістів, що забезпечує науково-обґрунтований підхід до здійснення виховної роботи зі студентами.

Практичне значення результатів дослідження полягає у визначенні особливостей студентського самоврядування у закладі вищої освіти як засобу професійного становлення особистості фахівців, що збагатить теорію формування сучасного науково-педагогічного працівника, який має активну життєву позицію та здатний формувати відповідні якості у своїх студентів. А також в узагальненні загальних принципів, методів та форм студентського самоврядування в сучасних реаліях.

Структура кваліфікаційної роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаної літератури, додатку та анотацій українською та англійською мовами. Загальний обсяг роботи – 72 сторінки. Список джерел складається з 61 пункта, зокрема 18 джерел іноземними мовами – 5 джерел німецькою мовою та 13 джерел англійською.

РОЗДІЛ 1. Актуальність проблеми студентського самоврядування

1.1 Сутність студентського самоврядування

У даний час можна знову спостерігати зростання інтересу до розвитку виховного потенціалу особистості організатора в нових соціокультурних умовах сучасної України. Цьому повною мірою сприяє розвиток студентського активу ЗВО, а виявлення та підготовка студентського активу традиційно розглядається в контексті студентського самоврядування. І це закономірно, оскільки без знання динаміки уявлень про студентське самоврядування як систему управління виховним процесом неможлива побудова концептуальних моделей розвитку особистісних якостей студента.

Зараз, на даному етапі суспільного розвитку України студентські організації відроджуються на засадах нової демократії, здійснюють свою діяльність відповідно до освітніх, професійних та соціальних потреб студентів та презентують інтереси молоді перед адміністрацією. У зв'язку з цим у вищій освіті формується новий освітній аспект, який орієнтований на розвиток студентського самоврядування, розвиток їх педагогічного потенціалу, активізацію участі молоді у суспільних процесах та підтримку громадської ініціативи студентів. Усі рівні здаються дуже пов'язаними. Розвиток цього аспекту виявляється неможливим без теоретичного осмислення природи сучасного студентського самоврядування та дослідження важливих умов ефективної реалізації педагогічного потенціалу студентських організацій. Студентське самоврядування можна розглядати як «особливий соціальний інститут, який визначається як стійкий комплекс формальних і неформальних правил, принципів, норм, установок, що регулюють різні сфери людської діяльності та організують їх у систему ролей і статусів, що утворюють соціальну систему». Студентське самоврядування – це «ініціативна, самостійна діяльність студентів щодо вирішення життєво важливих питань студентства» [16].

Т. І. Петрова визначає студентське самоврядування як «соціальний інститут, що є системою взаємопов'язаних студентських органів закладу вищої освіти, які організують навчальну та позанавчальну діяльність студентів, представництво їх інтересів у органах влади ЗВО, що захищають соціальні інтереси студентства» [30].

Власне проблема самоврядування не є новою ні в теоретичному, ні в практичному плані. Але якщо питання самоврядування учнів середньої школи досліджувалися, як у радянські часи, так і зараз більш менш глибоко, то питання самоврядування у вищій школі з точки зору психолого-педагогічної спрямованості порушувалися лише епізодично, торкалися лише окремі її аспекти. Розглядаємо студентське самоврядування як елемент загальної системи освітнього процесу, що дозволяє майбутнім фахівцям брати участь в управлінні ЗВО та організації своєї життєдіяльності у ньому через колективні органи різних рівнів і напрямів.

Студентське самоврядування – «це організована структура, яка є сполучною ланкою між студентством та адміністрацією закладу освіти, що забезпечує розв'язання проблем студентської молоді. Воно повинно мати системність, відносну автономність, ієрархічність, що передбачає поділ повноважень і ступінь відповідальності, а також зв'язки із зовнішнім середовищем» [22].

Актуальність дослідження підтверджує «Європейська конвенція з прав людини», яка була прийнята Радою Європи у 1994 році та підтримана урядом України. Певні зміни внесено у сферу освіти, студентське самоврядування розглядається як захист прав та інтересів студентів та залучення їх до управління закладом освіти.

Концептуальну основу дослідження становлять праці іноземних фахівців – П. Фрейре, П. Годкінсона, Т. Лоусона, Дж. Волкера. Українські вчені – І. Аносов, В. Демчук, Г. Гарбузова, Ю. Кращенко, В. Приходько, В. Соловей, Л. Шеїна, Л. Шигапова, Л. Возняк так само особливу увагу приділяють різним

аспектам реалізації самоврядування в закладах вищої освіти. Метою роботи є опис студентського самоврядування як способу розширення прав людини в освіті.

Визначено, що основи розширення прав і можливостей в освіті розкриваються в роботі П. Фрейре, де він наголошує, що учні мають бути активно залучені до цього навчання та управління, щоб мати емансипаційний ефект. Концепція «емпауерменту» в освіті вперше була визначена наприкінці ХХ століття зарубіжними вченими в галузі соціології та психології (І. Каннінгем, Дж. Хайман, К. Болдрі), які стверджують, що «емпауермент означає контроль над різними аспектами освітньої діяльності, процесом і відповідальністю за якість отриманих знань і навичок». Автори підкреслюють, що окремі аспекти «емпауерменту» корелюють із функціями студентського самоврядування в закладах освіти [48].

У сучасній Європі студенти відіграють активну роль у забезпеченні якості вищої освіти та управлінні закладами вищої освіти, особливо через органи студентського самоврядування. Керівництво закладів освіти та посадові особи системи освіти вважають таку колективну, солідарну участь не лише додатковою гарантією того, що освітні послуги відповідають вимогам їх одержувачів (студентів і роботодавців), а й важливим чинником у системі освіти. Соціалізація молоді, розвиток її політико-правової культури та громадської активності, що дає можливість студентам на практиці ознайомитися з функціонуванням закладів освіти (через участь у підготовці та прийнятті певних рішень у межах ЗВО) і системою представницької демократії (на прикладі виборних органів студентського самоврядування) [2].

Вперше на законодавчому рівні право створювати органи студентського самоврядування запропонував Закон України «Про освіту» від 23 березня 1991 року, який визначив поняття громадське та студентське самоврядування. У 1996 році було прийнято «Положення про державний вищий заклад освіти» (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року), в якому було визначено мету, завдання, структуру органів студентського

самоврядування. Поступ у вирішенні питання самоврядування студентів продовжився з появою «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах», що був затверджений Міністерством освіти і науки України від 3 квітня 2001 року, Закон України «Про вищу освіту», від 17 січня 2001 року, закріпив ті норми, які у 1996 році були передбачені лише у Положенні про державний вищий навчальний заклад. Якщо говорити про законодавче регулювання, то сьогодні це лише стаття 40 Закону України «Про вищу освіту» та стаття 37, що визначає необхідність затвердження положення про студентське самоврядування вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу [12].

Студентське самоврядування – «це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу ЗВО мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління» [35, с. 43]. Основною метою студентського самоврядування є насамперед створення умов для самореалізації особистих та соціальних інтересів молоді.

Студентське самоврядування потрібно розглядати як особливу форму самостійної та ініціативної студентської громадської діяльності, спрямованої на вирішення важливих питань життя студентства, розвиток та підтримку їх громадської діяльності. Студентське самоврядування – це найкращий спосіб здобуття молодими спеціалістами освіти відповідно до сучасних вимог та умов ринку праці, оволодіння певними особистісними якостями, такими як компетентність, ініціативність, комунікабельність, толерантність, креативність, адаптивність, доброзичливість, працездатність. Самоврядування є одним із важливих чинників підвищення соціальної активності студентства у ЗВО, є конкретним демократичним інститутом, спрямованим на оптимізацію загальної життєдіяльності навчальних закладів та виконання спільних завдань адміністративно-громадських організацій.

На жаль, в українських реаліях, студентське самоврядування є малоефективним засобом розв'язання не тільки власне студентських проблем, а

й проблем оптимізації освітнього процесу. Найвагомішою перешкодою діяльності студентських громад(профспілок, самоврядувань, громадських товариств, студентських засобів масової інформації і тд.) – є їх повна залежність від адміністрації ЗВО.

Студентське самоврядування здійснюється на рівні груп, факультетів, гуртожитків, закладів вищої освіти. Залежно від типу та потреб закладу освіти студентське самоврядування може здійснюватися на рівні курсів, спеціальностей, студмістечок чи інших структурних підрозділів. Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) [28].

На думку Подоляка метою студентського самоврядування є створення умов для формування у студентів організаторських здібностей, лідерських якостей, відповідальності за результати праці. Діяльність студентського самоврядування спрямована на підвищення духовної культури студентів та підвищення громадської активності студентської молоді [28].

Студентське самоврядування також впливає й на модернізації суспільства, адже допомагає виявити потенційних лідерів, розвинути командні та організаторські навички й формувати майбутню еліту нації.

Ціль студентське самоврядування виявляється у задоволенні потреб, реалізації інтересів студентства, а також є середовищем для спілкування та взаємодії молоді. Необхідно враховувати, що в студентському «суспільстві», крім загальноприйнятих законів і норм поведінки, існують специфічні норми і правила, права і свободи, обов'язки і відповідальність.

Студентські організації виступають посередниками між адміністрацією закладів вищої освіти і студентським колективом. Проте важливо враховувати, що найбільшу довіру студенти виявляють саме до органу студентського самоврядування. Неформальні студентські ініціативи мають значний вплив на молодь, сприяючи розвитку потенціалу та вирішуючи різноманітні питання, пов'язані з навчанням, побутом, дозвіллям тощо.

Тільки активна участь закладів вищої освіти і студентів у Болонському процесі може забезпечити його довгостроковий успіх. У Болонському процесі студентській спільноті відводиться конструктивна роль, підкреслюючи, що студенти можуть впливати на управління закладом вищої освіти. Участь України в Болонському процесі значною мірою розширює межі застосування демократичних свобод та дозволяє впливати на виконання навчальних програм студентами [43].

Аналізуючи розвиток самоврядування у закладах вищої освіти, можна виокремити два основні напрями розвитку самоврядування за етапами становлення самоврядування, а саме: самоконтроль – співпраця зі старшими, викладачами та чиста форма самоврядування – повна незалежність діяльності учасників, без потреби зовнішнього втручання. Щоб детально розглянути ці три етапи, слід звернутися до основоположника самоврядування як форми соціалізації учнів А.С. Макаренка, який вперше успішно розробив модель самоврядування та реалізував її в царині радянської педагогіки. Важливим принципом, якого він дотримувався, є те, що особистість розвивається як єдине ціле, і навчання не може бути спрямоване на формування певної якості чи розвитку певної здібності. Слід зазначити, що ідея А.С. Макаренка залишається актуальною і в наш час. Розроблена ним колективна модель використовується в усьому світі [18].

Варто зазначити, що система студентського самоврядування створює сприятливі можливості для розвитку аксіологічного потенціалу студентів, оскільки вирішує такі завдання:

- реалізація внутрішніх сил студентів, їх потреб, здібностей та інтересів у різних сферах і формах суспільної діяльності;
- глибше розуміння своїх прав і можливостей у навчанні;
- підвищення обізнаності студентів та їх вимог до рівня своїх знань, умінь і навичок;
- виховання патріотичного ставлення до духу та традицій університету;

- сприяння реалізації соціально значущих ініціатив;
- залучення студентів до формування громадської думки спрямованої на розвиток суспільства та державності..

Ініціативність студентів, їх залучення та зацікавленість у розумінні своїх прав в освіті є важливими для розвитку якості вищої освіти. Роль молоді, власне студентських організацій і молодіжної політики реалізується через:

- розширення можливостей молодих людей для повної реалізації прав людини та людської гідності та залучення їх до роботи в цій сфері;
- сприяння участі молоді в управлінні закладом вищої освіти;
- створення рівних можливостей для участі студентства в питаннях їх повсякденного життя;
- гарантування гендерної рівності та запобігання всім формам насильства щодо жінок;
- залучення молоді до охорони навколишнього середовища та створення передумов для сталого розвитку та освіти в цій сфері;
- полегшення доступу студентів до інформаційних консультативних ресурсів.

Варте уваги те, що студентське самоврядування є серйозним інструментом виховного впливу на колектив і особистість студентів. Сутність самоврядування полягає в раціональній організації діяльності студентів, регулюванні та коригуванні відносин, що складаються в колективі. При цьому структура колективу, як і існуючі у ньому органи самоврядування, має повністю відповідати його функціям, цілям і завданням. Ознаками колективу (Макаренко А.С., Новікова Л.І., Маленкова Л.І. та ін.) називають такі: суспільно-значущі цілі (близькі, середні та далекі); суспільно значуща діяльність (при цьому дуже важливо, щоб вона приносила особисте задоволення кожному члену колективу); відносини суспільної залежності (наявність активу, органів самоврядування, системи доручень); реалізація ідеї свободи особистості, її захищеності; система вимог (вимога-наказ, порада,

натяк, подив, рекомендація, спонукання, прохання та ін.); наявність традицій; зв'язок із іншими колективами (дві лінії взаємодії: що колектив бере від інших для себе – досвід, моральну підтримку, допомогу; що віддає іншим); історія розвитку колективу.

1.2 Загальні принципи, структура, методи та форми організації студентського самоврядування

Отже, розглянемо студентське самоврядування в Україні як спосіб розширення можливостей студентської молоді. Процес реформування вищої освіти в Україні, демократизація суспільства, а також інтеграція у світові освітні системи висувають великі вимоги до виховання та навчання кожного студента. Студентська молодь має нагальну мету отримати необхідні знання для того, щоб бути конкурентоспроможною особистістю в умовах сучасної ринкової економіки, а також набути певних лідерських якостей, навчитися приймати самостійні рішення та нести за них відповідальність. Важливим фактом є те, що студенти інформовані про свої права та можливості у сфері освіти.

Досліджуючи педагогічний та виховний потенціал студентського самоврядування, В. М. Певзнер виокремлює три важливі критерії:

- успішне виконання виховних функцій (соціальне, професійне та особистісне виховання) студентських організацій;
- використання самоврядування, як засобу самоорганізації навчання студентів;
- ефективна реалізація розвивальних функцій учнівського самоврядування, що забезпечує розвиток організаторських, комунікативних і творчих здібностей учнів [29].

Окрім того, що студентське самоврядування є складником виховної системи університету, воно також є особливою формою ініціативної, самостійної та суспільно корисної діяльності студентів щодо розв'язання різноманітних проблем студентської молоді:

- організація навчання, побуту, відпочинку, розвитку соціальної активності студентів і підтримка соціальних ініціатив;

- особливо актуальними є уявлення про головний пріоритет організаційної діяльності студентського самоврядування в освітньому середовищі та захист інтересів і прав студентів, формування конкурентоспроможного фахівця;

- як цілісна система студентське самоврядування має різні організаційні форми, що забезпечують розмаїття можливостей участі студентів в управлінні ЗВО [29].

Існує переконання, що студентське самоврядування створює оптимальні умови для реалізації кожним студентом своєї ролі в управлінні суспільно-виховним процесом, підвищує рівень відповідальності за якість освіти, дозволяє оволодіти практичними й теоретичними навичками соціальної взаємодії як на мікрорівні ЗВО, так і на макрорівні суспільно-політичних, соціально-економічних і соціокультурних відносин. Водночас перетворення студентів на соціальних партнерів адміністрації та професорсько-викладацького складу університету створює поступ до розкриття соціального потенціалу молоді, а також сприяє вихованню самоорганізованих, відповідальних громадян зі стійким баченням світу та ціннісними орієнтаціями.

Студентське самоврядування також можна розглядати як одну з форм національної молодіжної політики, яка спрямована на консолідацію студентських громадських рухів, максимальне використання студентського потенціалу в соціально-економічних рухах і розв'язання проблем студентства.

Принципи студентського самоврядування – це найзагальніші світоглядні уявлення про те, що є і має бути в студентському самоврядуванні. Принципи відображають основу концепції студентського самоврядування у ЗВО, вони визначають найважливіші риси студентського самоврядування у закладах вищої освіти, які відрізняють його від інших існуючих в Україні форм організації студентів.

Суть поняття студентського самоврядування втілюється в сукупності всіх принципів. Інакше кажучи, тільки система цих принципів може по-справжньому зрозуміти природу студентського самоврядування.

Принципи студентського самоврядування:

- розглядати студентське самоврядування як невід'ємний складник освітньої діяльності та молодіжної політики;
- розмаїття форм студентського самоврядування на усіх рівнях;
- відповідність якісного та кількісного співвідношення різних груп студентського самоврядування в кожному закладі освіти;
- взаємодія всіх інститутів студентського самоврядування та чітке розмежування їх функцій;
- принцип об'єднаності. Студентське самоврядування – «це добровільне об'єднання студентів для спільного розв'язання проблем, пов'язаних з підвищенням якості студентського життя» [12]. Асоціація дає їм право брати участь в управлінні життям університету та використовувати можливості студентської автономії для самореалізації та розвитку;
- принцип добровільності. Студенти мають право на самостійне визначення рівня своєї участі в житті студентської ради;
- принцип формалізації. Діяльність студентської спілки визначається єдністю цілей, завдань та організаційної структури, офіційно викладених у статуті студентського самоврядування;
- принципи системності. Системний підхід до реалізації студентського самоврядування визначає діяльність студентських об'єднань як цілеспрямований і нормативний процес функціонування та взаємодії структурних елементів для досягнення цілей, зазначених в статуті. Він також передбачає, що самоврядування сприяє гармонійному розвитку особистості та формування у студентів вміння сприймати та вивчати явища та процеси в їх взаємодії, з урахуванням причинно-наслідкових закономірностей;

- принцип виборності. Склад студентського самоврядування формується на виборній основі;
- принцип представництва. Студенти, що були обрані до органів студентського самоврядування за принципом виборності, повинні діяти від імені, за дорученням та на користь студентів, що їх обрали;
- принцип автономії. Студентське самоврядування має право на самостійне визначення порядку своєї діяльності, а його рішення не залежать від керівництва університету, державних установ та ін;
- принципи корпоративності. Самоврядування не може існувати без університету, адже воно є частиною корпоративної етики та культури ЗВО, воно є пов'язаним з традиціями та історією університету;
- принципи партнерства полягає у взаємодії студентського самоврядування та адміністрації університету, що має партнерський характер і є викладеним в статуті університету та статуті студентського самоврядування. Відносини між двома сторонами деталізуються в угоді, підписаній між студентським самоврядуванням та адміністрацією закладу вищої освіти [16].

Студентське самоврядування може мати різні форми, наприклад, захист студентами своїх інтересів на площі перед корпусами університету або в кабінеті декана/ректора. Залежно від кількості студентів, самоврядування може здійснюватися на рівні групи, курсу, спеціальності, факультету, гуртожитку та студентського містечка.

Найвищим органом студентського самоврядування є загальна конференція, на якій визначають повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування, їх структуру та ухвалюють положення про студентське самоврядування. Важливим, але не закріпленим Законом України «Про вищу освіту» органом студентського самоврядування є «контрольно-ревізійна комісія студентів, яка займається перевіркою доцільності використання коштів та ефективності дій студентського самоврядування» [12].

Групи (ради) студентського самоврядування – це групи, які утворюються студентами з усіх частин студентського суспільства (ЗВО, факультет, гуртожиток, тощо) для здійснення діяльності студентського самоврядування. «Основним органом студентського самоврядування може бути загальна студентська рада, ініціативна група або представник» [12].

Основними завданнями ініціативної групи студентського самоврядування є:

- презентувати та висловлювати позицію студентів перед адміністрацією та викладачами університету;
- захищати права студентів;
- допомагати студентам з вирішенням їх проблем;
- сприяти створенню відповідних умов для навчання, проживання та відпочинку студентів;
- організувати поза-навчальне життя студентів: дозвілля, спортивні заходи, відпочинок та ін. [16].

Відповідно до завдань можна визначити основними напрямками організації студентського самоврядування в університеті такі:

- аналіз студентських проблем та участь у їх розв'язанні;
- представлення інтересів студентів у наукових та адміністративних органах університету та за його межами;
- розробка та реалізація власних соціально-значущих та підтримка студентських ініціатив;
- розвиток художньої творчості студентської молоді;
- формування студентських традицій закладу освіти;
- оформлення та представлення студентських ініціатив;
- участь у благоустрої закладу освіти;
- створення єдиного інформаційного простору для студентів;
- сприяння формуванню здорового способу життя та профілактика асоціальних явищ;

- сприяння працевлаштуванню студентів;
- винесення пропозицій про заохочення студентів за активну наукову, навчальну та громадську діяльність, призначення персональних та іменних стипендій за високу успішність, активну наукову та громадську діяльність [12].

Мета студентського самоврядування – «створення умов для самореалізації студентів у творчій і професійній сфері та розв’язанню питань у різних галузях студентського життя» [12].

Основними цілями діяльності студентського самоврядування є:

- захист та подання прав та інтересів студентів;
- сприяння студентам у вирішенні освітніх, соціально-побутових та інших питань, що торкаються інтересів студентів;
- залучення студентів до вирішення всіх питань, пов’язаних з підготовкою висококваліфікованих фахівців, які відповідають вимогам, що висуваються до сучасних фахівців та організаторів;
- створення умов для розвитку почуття соціальної відповідальності молоді, участь у розв’язанні актуальних проблем суспільства;
- збереження та розвиток демократичних традицій студентства;
- сприяння органам управління у розв’язанні освітніх і наукових завдань, організації освітнього та виховного процесу, а також дозвілля та побуту студентів [16].

У сучасних дослідженнях студентського самоврядування розглядають три основні функціональні призначення, а саме:

1. Студентське самоврядування – як демократична форма організації керування ЗВО;
2. Студентське самоврядування – як засіб соціально-правового захисту студентів.

3. Студентське самоврядування – як засіб виявлення та реалізації творчого та управлінського потенціалу студентів, їх залучення до організації власного дозволу.

У прийнятому сьогодні формулюванні студентське самоврядування визначається як «ініціативна, самостійна діяльність студентів щодо вирішення життєво важливих питань організації навчання, побуту, дозвілля» [12]. Студентське самоврядування також можна розглядати як особливу «форму ініціативної, самостійної громадської діяльності студентів, спрямованої на вирішення важливих питань життєдіяльності, розвиток соціальної активності, підтримку соціальних ініціатив студентської молоді» [22].

Основний критерій ефективності студентського самоврядування полягає у підвищенні рівня активності кожного студента у різних сферах діяльності. Поточний контроль здійснюється у міру роботи на факультетах, проміжний – з аналізу конкретних заходів. Підсумковий контроль здійснюється за звітами роботи органів студентського самоврядування протягом року.

Діяльність студентського самоврядування передбачає особисту та колективну відповідальність за прийняті рішення та їх виконання. Ця вимога реалізується найбільш успішно, якщо враховуються можливості, мотиви та потреби участі студентів у самоврядуванні, рівень їхньої готовності до виконання управлінських функцій. Чим вищим є рівень готовності до виконання управлінських функцій, потреби у діяльності студентського самоврядування, тим сумлінніше ставляться ті, які приймаються рішенням, тим сумлінніше їх виконують. У свою чергу, участь у виробленні та прийнятті рішень сприяє формуванню у студентів управлінської культури, доброзичливості, уважності, товариської вимогливості. Соціальна активність, самостійність, громадянська відповідальність реалізуються студентами у соціально корисній діяльності. Отже, всі зусилля студентського самоврядування мають бути спрямовані на залучення студентства до такої діяльності.

1.3 Український досвід студентського самоврядування: тенденції, проблеми

Молодь завжди боролася за свої економічні, соціальні та політичні права, а також саме молодь є рушієм великих політичних перетворень. Саме політично упереджена молодь і як результат молодіжні рухи є засобами волевиявлення інтересів молодих людей, репрезентації їхніх думок і комунікації між поколіннями.

Молодіжні рухи в різних країнах відрізняються, в першу чергу, державною політикою країн та адаптацією політичної політики до потреб і вимог. Від цього буде також залежати й лінія розвитку молодіжних рухів їх політизованість, радикалізм та їх кількість. Україна перебуває в періоді формації свого політичного напрямку, проходять такі процеси як: виокремлення культурних, економічних і політичних інтересів різних груп громадян, паралельно до цих перетворень відбувається й формування українського молодіжного руху.

Термін «молодіжний рух» має кілька визначень, представники вітчизняної наукової спільноти пропонують: по-перше, розглядати такі рухи як одну з найбільш динамічних і мінливих форм громадської активності молоді, спосіб вираження своїх суспільно-політичних і громадських ініціатив, по-друге, як участь молоді у громадському житті на основі спільних інтересів, за допомогою різних групових (як організованих, так і стихійних) форм вияву самодіяльності, по-третє, у вузькому значенні як систему громадських об'єднань молоді. Розглядаючи молодіжний рух загалом, не можна не помітити, що головним його складником є студентський рух. Студентська молодь була в авангарді всіх соціальних змін і політичних рухів і часто є їх рушійною силою [8].

Студентське самоврядування як частина студентського руху – боротьби студентів за захист своїх інтересів – виникло в середні віки разом з першими європейськими університетами. Спочатку воно характеризувалося академічними цілями установи студентського самоврядування з повною

незалежністю студентів аж до вибору ректора закладу вищої освіти. Студентське самоврядування на етапі становлення суттєво відрізняється від його сучасного розуміння, але традиція, яку воно закладає, потенціал молоді, спрямований на організацію своєї управлінської діяльності в університеті, стає основою його подальшого розвитку.

На сучасному етапі модернізації та реформування вищої освіти питання студентського самоврядування вийшло на новий рівень завдяки кільком чинникам: змінилася національна політика у сфері вищої освіти, а саме: посилення національних інтересів сприяє підвищенню якості та результативності виховної роботи в університетах; зростає кількість викладачів, зацікавлених у підготовці студентів до життя в сучасному суспільстві; зростає активності студентів, які бажають брати активну участь в управлінні політичними, соціокультурними та освітніми процесами [35].

Сучасне студентське самоврядування у ЗВО – «це особлива форма самостійної громадської діяльності, в якій студенти виконують функцію управління життєдіяльністю студентських колективів відповідно до цілей і завдань, що стоять перед ними» [22]. Це невід’ємна частина загальної системи управління освітнім процесом університету, яка максимально враховує інтереси та потреби студентів на основі дослідження громадської думки та конкретних ініціатив, що пропонуються. Участь у студентському самоврядуванні справедливо розглядається як школа практичної підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Студентське самоврядування в сучасних закладах вищої освіти є особливою формою самоврядування. Сучасні цілі студентського самоврядування визначаються як:

- створення умов для участі молоді у суспільно необхідній діяльності з метою оволодіння необхідним соціальним досвідом;

- залучення студентів до розв'язання питань, пов'язаних з підготовкою висококваліфікованих фахівців, які відповідають вимогам, що висуваються сучасними компаніями та державою;
- формування громадянської готовності до креативної діяльності;
- створення умов для розвитку та реалізації творчого, лідерського, громадянського та професійного потенціалу студентів [25].

Розвиток студентського самоврядування у ЗВО має ґрунтуватися на створенні нових форм студентського самоврядування, спільному управлінні за участю студентів у закладах вищої освіти, розв'язанні питань формування професійної культури студентів, соціального та духовного розвитку та інших питань, а також реалізації свого творчого потенціалу.

У сучасному суспільстві, де зростає самосвідомість усіх соціальних верств населення, відбувається розвиток соціальних систем, включно з освітою, виявляється потреба у людях, які не тільки мають достатній запас професійних знань і умінь, але і здатні до самостійного вибудовування стратегії власного життя. Не маючи досвіду продуктивного творчого розв'язання проблем, що виникають, майбутньому фахівцеві важко усвідомити, що досягнення його життєвих цілей буде залежати від його здатності співвідносити свої здібності з цими цілями, але не можна не помітити впливу на нього основної ідеї автономного розвитку.

Сучасна система студентського самоврядування є цілісною, функціональною структурою з безліччю актуальних цілей і завдань, але не можна не відзначити впливу на неї ідей що були актуальні в часи становлення самоврядування як суспільного явища. Багато ідей були запозичені з перших студентських формувань Європи XVI століття, хоча й зазнали деяких змін, зокрема:

- традиції наставництва знайшли своє відображення у формуванні певних груп самоврядування, що прилучають зацікавлених студентів до участі в соціально значущій роботі;

- конкретизація сфер діяльності студентського самоврядування знайшла своє відображення в системності, яка відображається в сукупності взаємопов'язаних структурних підрозділів, що працюють за різними напрямками;

- взаємодія студентів з викладачами, органами влади в організації процесу життєдіяльності ЗВО трансформувалася у співпрацю органів студентського самоврядування з органами управління університетом, викладацьким корпусом, господарськими службами, з іншими освітніми установами, громадськими організаціями, з органами державного управління та місцевого самоврядування; різними комерційними фірмами;

- «збори уповноважених» (загальноуніверситетський конвент, на якому були присутні представники всіх факультетів) у сучасних закладах вищої освіти представлений у вигляді ради (союзу) студентів (студентського конгресу), до якої входять представники різних структур, що вирішують різноманітні питання життєдіяльності студентів;

- як і в минулі часи, в сучасних закладах вищої освіти створюються гуртки найрізноманітніших напрямів діяльності, відмінністю виступає те, що в наші дні існує набагато більше сфер діяльності, в яких може самореалізуватися студент;

- видавництво студентських газет, виготовлення інформаційних стендів, створення та діяльність студентських радіостанцій та студентського телебачення, ведення інтернет-сторінок;

- «кодекс честі» студентів подається у вигляді офіційно затвердженого документа Статуту, який регламентує діяльність того чи того органу студентського самоврядування.

Аналізуючи сучасні процеси самоорганізації студентства, можна виокремити низку характерних тенденцій у розвитку органів студентського самоврядування:

- органи студентського самоврядування все більш активно прагнуть взаємодіяти з органами управління установою профосвіти на основі принципів партнерства;
- вони стають рушіями до змін та характеризуються ініціативою, діяльною участю у житті колективу закладу освіти, міської спільноти, регіону;
- молоді люди, що входять до складу органів самоврядування, прагнуть мати певні вміння та навички суспільної діяльності, досягти певного рівня управлінської культури, а також забезпечують наступність традицій;
- для студентства, в особі органів їхнього самоврядування, створюються умови свободи вибору, які полягають у можливості та здатності самостійно визначати напрями практичного використання свого потенціалу;
- студентське середовище все активніше забезпечує підтримку ініціатив, що висуваються органами студентського самоврядування

Сьогодні самоврядування у студентських колективах закладів вищої освіти вийшло на новий щабель свого розвитку. Це спричинене кількома чинниками. По-перше, змінилася державна політика щодо системи освіти взагалі та вищої зокрема; по-друге, загострився інтерес з боку державних органів до організації, якості та результативності виховної роботи у ЗВО, що відображається у низці офіційних документів; по-третє, спостерігається підвищення діяльній активності студентів щодо свого життя в період навчання в університеті; по-п'яте, відзначається збільшення кількості викладачів, які виявляють зацікавленість у житті студентів, до числа яких ми відносимо і студентів; і, нарешті, володіння навичками управління та самоврядування для сьогорнішніх випускників освітніх установ різних рівнів стає однією з необхідних умов їх працевлаштування та успішній самореалізації в подальшому житті та професійній діяльності. Сучасне студентське самоврядування є ієрархічною структурою, що охоплює всі сфери діяльності

студентів і вирішує важливі функції щодо вдосконалення всіх галузей студентського життя. Для найефективнішого функціонування сучасної системи студентського самоврядування потрібна налагоджена розгалужена структура.

Нині в українських закладах вищої освіти часто формально існують органи студентського самоуправління, результати їхньої діяльності не досягають необхідного рівня ефективності. На наш погляд, це відбувається або через те, що вони створюються тільки для звітності, або тому, що відсутнє ясне розуміння їхнього місця в структурі ЗВО, їхнього функціонального призначення.

Для того щоб визначити основні проблеми становлення та функціонування органів студентського самоврядування, було проведене дослідження, створено анкету, відповіді на питання якої мають показати певну інформацію, необхідну для вивчення стану студентського самоврядування у Київському національному лінгвістичному університеті. Кінцева мета опитування – визначити шляхи покращення організації та ефективності системи студентського самоврядування. Опитування проводилось під час виробничої практики 2022 року в межах педагогічного факультету романо-германської та української філології. Респондентами виступають студенти 3 курсу, загальна кількість опитаних студентів становить 45 осіб – це найактивніша та найкреативніша частина студентської молоді (до них також можна віднести і 2 курс), адже студенти не заангажована ні страхом перед невідомим, як студенти 1 курсу, або не переобтяжені випускними іспитами, як студенти 4 курсу. Анкета (Див. Додаток 1) побудована таким чином: більшість питань мало напівзакритий альтернативний характер, тобто. респонденти могли обрати з альтернативних відповідей «Так» чи «Ні», а у разі необхідності додавати ще й свій власний, не передбачений анкетною варіант відповіді (Додаток 1). Після обробки анкет було отримано такі результати:

1. 85% респондентів знають про існування та діяльність студентської ради університету та гуртожитку, але тільки 30% брали участь в обговоренні та вирішенні питань студентів, організованих

студрадою. Це можна пояснити тим, що більшість студентів не проживають в гуртожитку, тому не мають широкої можливості брати участь в обговореннях і зборах студентів, які часто проходять у гуртожитках.

2. Не було жодної стверджувальної відповіді щодо відвідування студентами різних видів заходів (організаційних, просвітницьких, наукових, спортивних, оздоровчих та інших), організованих органами студентського самоврядування. Це пояснюється онлайн навчанням та глобальною епідемією, що сколихнула світ, і заборонаю проведення масових заходів. Також у 2022 році організація студентським самоврядуванням низки заходів є неможливою через військову агресію російської федерації.

3. Близько 6 % респондентів відповіли ствердно на питання, чи беруть вони участь у заходах щодо захисту прав студентів та у прийнятті документів, що регламентують діяльність органів студентського самоврядування.

4. Опитані вважають, що представники органів студентського самоврядування мають впливати та брати участь у вирішенні таких питань: організація дозвілля, відпочинку, оздоровлення молоді – 97%; облаштування гуртожитків та аудиторій – 49%; організація освітнього процесу – 44%.

Однією з суттєвих проблем організації системи студентського самоврядування є небажання студентів брати участь у роботі цих органів. На думку респондентів, головними причинами цього є: відсутність інформації (62%), невіра в ефективність (51%), брак часу (39%). Також називалися такі причини, як: відсутність зацікавленості; лінь; погане керівництво; низький авторитет органів самоврядування.

Відповідно, головними стимулами для участі в органах студентського самоврядування, на думку опитаних, є:

- здобуття новичок організаторської діяльності (80%);

- можливість справедливого вирішення проблем студентства (59%);
- здобуття певного авторитету серед керівництва та студентства.

Крім того, респонденти називали такі чинники, як можливість самореалізації та самовираження; додаткове спілкування; досвід роботи з людьми. Це дуже важливо враховувати і використовувати при побудові роботи із залучення молоді до участі в органах студентського самоврядування.

Крім того, серед головних проблем можна виокремити таку, як «бюрократизація», основним проявом якої є створення порожніх (у тому плані, що нічим не зайнятих чи зайнятих на словах, а не на ділі) внутрішніх підрозділів у структурі студентської організації, запровадження «зайвих» паперів, які для прямої діяльності певної організації не потрібні, «ореолу неприступності» вищих позицій у владній ієрархії, до прикладу, голова організації та її адміністрація прагнуть недопущення у своє соціальне поле студентів, які цікавляться їхньою діяльністю і тим більше бажаним «засунути свій ніс» у їхні справи, всіх цих студентів вони намагаються уникати всіма можливими способами

Насамперед ця проблема призводить до інформаційного голоду в інших студентів, які не знають, що відбувається в цій організації. Створюється така структура організації, у якій вкрай важка комунікація між структурними підрозділами. А також відбувається зміщення діяльності з реалізації проєктів на переклад відповідальності та обов'язків, що ніяк не сприяє справі.

Перш ніж продовжити опис цієї проблеми, слід зупинитися на визначенні поняття бюрократії та її видів. Бюрократія – це адміністративний апарат організації. Бюрократизація – створення правил і норм, виражені у формальному та інституційному порядку. Саме розглядом створеного адміністративного апарату, його правил і норм слід займатися щодо розв'язання цієї проблеми.

Відповідно до визначення бюрократії та бюрократизації ми можемо виділити позитивні та негативні риси цих явищ. Позитивними рисами є:

упорядкованість, корисна стандартизація для подолання невизначеності, узгодженість цілей і дій, контроль за процесами та результатами. Негативні риси виражаються у: формалізмі (коли застарілі чи надмірно численні правила, інструкції заважають роботі) й у використанні працівниками свого права формалізацію в корисливих цілях і збитки справі. На жаль, позитивні риси у студентському самоврядуванні виражені вкрай слабко, тоді як друга частина негативної риси бюрократії та бюрократизація проявляється повсюдно.

Висновки до розділу 1

Проблема самоврядування у навчальних колективах вийшла далеко за межі теоретичних постулатів і знаходить все більший відбиток у практиці виховної роботи конкретних закладів освіти. Організація процесу навчання на основах самоврядування все ґрунтовніше входить до змісту життя студентів. Водночас студентське самоврядування – це не стихійний процес, де немає місця управлінській діяльності з боку викладачів. Це означає, що й підходити до самоврядування як до здібності окремого студента і групи загалом до самоорганізації у діяльності, так само, як і до будь-якої здатності взагалі, що формується сама собою, за замовчуванням, не можна, – її потрібно цілеспрямовано розвивати. Така здатність формується на основі цілеспрямованих зусиль з вироблення навичок планування, організації та забезпечення результатів власної діяльності за послідовного спрямованого сприяння педагогів.

Студентське самоврядування – це складний і суперечливий процес, що постійно розвивається. Зараз, студентське самоврядування набуває соціально-практичного характеру, який обумовлюється необхідністю розуміння студентами відповідальності за власний успіх у професійному житті та усвідомлення власних. Самоврядування провокує безліч нових протиріч між адміністрацією та студентами, займає багато вільного часу і у студентів, і у педагогів, але за активної роботи та державної підтримки студентське самоврядування може стати опорою для модернізації суспільства та пришвидшеної адаптації молоді до постійно .

Студентське самоврядування сприяє виявленню у студентів певних нахилів, а також допомагає реалізуватись в певних галузях: в політиці, економіці чи мистецтві. Також розвиток студентського самоврядування прискорює модернізацію молодіжних рухів та організацій, які здійснюють захист прав та інтересів молодого покоління. Але найголовніше, студентське самоврядування сприяє активному спілкуванню та зближенню різних груп студентства, як в межах університету, так і поза ним.

Студентське самоврядування дає змогу студентам: розвивати навички роботи у команді; покращує дисципліну; дає змогу впливати на керівництво університету; захищати свої права та вчить студентів стратегій вирішення конфліктів. Студентське самоврядування може допомогти педагогам розкрити організаторські, лідерські та творчі здібності; організувати студентів; згуртувати студентський колектив; підвищити відповідальність студентів за свої вчинки.

Серед основних завдань студентського самоврядування можна виокремити такі:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів;
- забезпечення участі студентів в управлінні університетом;
- забезпечення репрезентації думки студентів в обговорення та розв'язанні питань, що стосується освітніх, наукових і побутових питань.

Варто узагальнити власне структуру студентського самоврядування:

- відповідно до кількості суб'єктів, можна виокремити самоврядування на рівні: академічної групи, курсу, факультету, гуртожитку й університету;
- вищим органом студентського самоврядування закладу вищої освіти є конференція студентів університету, відповідно в гуртожитку – вищим органом є конференція мешканців гуртожитку;
- виконавчим органом є студентські ради;
- виборчим органом – студентська виборча комісія (або центральна виборча комісія університету), а також виборчі комісії факультету, гуртожитку і далі відповідного рівня.

Таким чином, організація студентського самоврядування дозволяє:

- розвивати творчу ініціативу студентів, їх відповідальність та громадянську позицію, самостійність та соціальну активність.

- реалізувати основні напрями діяльності студентського самоврядування, а саме: науково-дослідницький, культурно-масовий, спортивно-оздоровчий та інформаційний;
- у комплексі сприяти вихованню духовно-моральної, професійно-трудової та громадянської культури студентів університету, розвивати їхню автономність.

Для виконання зазначених завдань потрібна постійна робота з самореалізації, самоосвіти, самовдосконалення студентів. А це можливо лише в тому випадку, коли студент є активним суб'єктом суспільного життя університету, бере участь у організації цього життя, створенні та підтримці традицій факультету та університету, усвідомлює всю відповідальність за якість своєї підготовки до майбутньої професійної та громадянської діяльності.

Таким чином, самоуправління можна визначити як здатність до самоорганізації в діяльності. Відповідно, щодо навчальної групи самоуправління може розглядатися як показник високого рівня її розвитку, що характеризується організованістю, згуртованістю та відповідальністю кожного члена за доручену справу, відносинами співробітництва, колективізму та взаємодопомоги. Участь у самоуправлінні формує у студентів такі риси характеру, як ініціативність, відповідальність, виконавство, творчість, це є тим, що необхідно в подальшому для їх успішної діяльності в якості як керівників, так і членів трудових колективів.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Розвиток студентського самоврядування як шлях демократизації

вищої школи

Аналіз сучасної науково-методичної літератури щодо розвитку студентського самоврядування у закладах вищої освіти України дозволив визначити такі особливості. Упродовж 80-90-х років ХХ століття студентське самоврядування у закладах вищої освіти в Україні майже припинило свою діяльність. Визначено такі причини, що знизили ефективність студентського самоврядування і навіть призупинили його діяльність: зміни у педагогічній теорії, а саме «заперечення цінностей колективістських методів виховання» [15]; звуження обов'язків студентів до вирішення побутових питань і виконання громадської роботи; відсутність важелів впливу студентського управління на освітній процес, який вважався справою адміністрації та викладачів; відсутність комплексного системного підходу до організації студентського самоврядування, що у свою чергу викликало дублювання діяльності адміністрації, студентського самоврядування та профспілкових організацій у вирішенні проблем життєдіяльності студентського колективу; передача повноважень студентського управління деканатам факультетів та адміністрації закладів вищої освіти [23]; надмірна опіка викладачів. Перебуваючи під опікою, студенти втратили інтерес до студентського самоврядування та самостійної організації своєї діяльності. Як підтверджують результати соціологічного дослідження В. Скиби, у свідомості великої кількості студентів домінує споживацька психологія [33].

У 1987 р. для забезпечення демократизації та гласності у діяльності вищих навчальних закладів Міністерство освіти України ухвалило постанову «Про першочергові заходи щодо розширення участі студентів в управлінні вищими навчальними закладами». Згідно з документом було зроблено перші пробні кроки до розширення повноважень студентів у вирішенні питань

діяльності закладів вищої освіти та включення студентів до складу вчених рад ЗВО. В умовах авторитарної системи студенти не мали належної підготовки для реалізації своїх прав. Участь у роботі вчених рад була декларативною та наскрізь формальною, а також показала невміння студентів об'єднатися, подавати пропозиції та вирішувати питання, що стосуються життєдіяльності студентського колективу [23]. Студентське самоврядування продовжувало розвиватися і після ухвалення Декларації про державний суверенітет України та Акту про державну незалежність. Правовий статус студента вищого навчального закладу України з 1991 по 1996 роки було регламентовано численними законами та нормативно-правовими актами, але студенти залишалися об'єктами навчального процесу. Фінансові, юридичні, соціальні права студентів значно звузилися: платне навчання, гуртожиток, ліквідація комсомолу, студентських рад. У 1996 р. Кабінет Міністрів України затвердив «Положення про державний вищий навчальний заклад» від 5 вересня, у якому визначено права студентів як учасників навчально-виховного процесу. Молодь отримала право обирати та бути обраними до вищого колегіального органу самоврядування, встановлювати фонд для студентських потреб, брати участь у роботі громадських організацій.

Указ Міністерства освіти і науки України від 15 листопада 2007 р. «Про затвердження Примірною положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України» конкретизував мету та завдання діяльності, визначив структуру та принципи організації роботи органів студентського самоврядування, а також задекларував правовий статус студентів як активних учасників навчально-виховного процесу [24]. Участь студентів у навчально-виховному процесі передбачала формування індивідуального плану навчання, участь у управлінні навчальним закладом (дорадчий голос) та органів студентського самоврядування.

Приєднання України до Болонського процесу поставило перед державою завдання реорганізації системи освіти України відповідно до світових та

європейських стандартів шляхом вжиття низки заходів та, зокрема, перегляду правового статусу студента.

Слід констатувати той факт, що, незважаючи на чималу теоретичну базу та нормативні засади, студентське самоврядування на сучасному етапі розвивається вкрай повільно. Студенти київських закладів вищої освіти – учасники проекту «Студенти для парламенту» – досліджували діяльність студентського самоврядування в Україні та опублікували збірку «Студентське самоврядування в Україні» у рамках проекту неpartійної, неприбуткової громадської організації «Молодіжна альтернатива». Як з'ясували студенти, основним завданням українських студентів є усвідомлення природи самоврядування, усвідомлення тієї суті, що криється за слоганом «Університет для студентів» проти гасла «Студенти для університету» [8].

Проблема неадекватного законодавчого оформлення, а також небажання адміністрації закладів вищої освіти надавати органам студентського самоврядування повноваження вирішувати та займатись певними питаннями, відсутність достатніх фінансових можливостей для реалізації завдань та виконання функцій, відсутність необхідної демократичної культури, відсутність традицій взаємодії та співпраці студентського самоврядування та адміністрації, недостатнє оголошення результатів діяльності студентського самоврядування – є причиною байдужості, недовіри та соціальної апатії молоді.

Також потрібно звернути увагу на відсутність чіткого визначення поняття студентського самоврядування в нормативно-правових актах. Протиставляючи студентське самоврядування як «механізм побудови моделі університетської освіти загалом і спосіб утвердження демократичних принципів майбутньої еліти» у закладах вищої освіти Заходу студентському самоврядуванню в Україні, дослідники зазначають, що студентів не включають до навчально-виховного процесу, не вислуховують, не вчать захищати власні права та представляти права студентства [4].

Наголошується на тому, що Закон України «Про вищу освіту» регулює діяльність студентського самоврядування і водночас «значно обмежує його повноваження» навіть порівняно з практикою, що існує в багатьох закладах освіти. Чинний закон гальмує розвиток повноцінних органів студентського самоврядування, повністю підпорядковуючи його адміністрації [12].

Народний депутат В. Кириленко розробив законопроект, до якого вніс зміни, які передбачають розширення прав студентського самоврядування, а також закріплення за ними реальних повноважень. Законопроект пропонує також скасувати норму, згідно з якою рішення студентського самоврядування мають лише дорадчий характер [13].

Студенти наголошували на тому, що положення статутів різних закладів вищої освіти констатують: адміністрація закладу вищої освіти зобов'язана сприяти діяльності органів студентського самоврядування, забезпечувати їх приміщенням для роботи, допомагати організовувати вибори, проводити голосування. Насправді всі зобов'язання декларативні та показові. Студентів навіть не інформують про обов'язки адміністрації, оскільки, по-перше, всі статuti розроблені поспіхом у період трансформації інститутів до університетів, по-друге, студентів не залучали до розробки цих документів, по-третє, студентів не інформують про їхні права та обов'язки.

Однак констатація причин, що уповільнюють розвиток студентського самоврядування у закладах вищої освіти України, не є засобом вирішення проблем, що накопичилися. І хоча певної системи організації студентського самоврядування поки що немає, є конкретний позитивний досвід, накопичений конкретними ЗВО. Окремі елементи поки що відсутньої системи дозволяють узагальнити шляхи та форми організації роботи, що використовуються на сучасному етапі.

Слід зазначити величезну роботу та досвід Асоціації вищих навчальних закладів України приватної форми власності в організації студентського самоврядування. З 1998 р. на базі Європейського університету завдяки

сприянню Асоціації щорічно проводяться для студентів усіх закладів вищої освіти усіх форм власності науково-практичний семінар з питань розвитку студентського самоврядування. Програма семінару охоплює широкий спектр питань: формування лідерських якостей, шляхи взаємодії з адміністрацією, комунікація, планування діяльності студентського самоврядування, захист прав студентів [8].

Таким чином, на нинішньому етапі розвитку освіти у багатьох ЗВО України студенти зуміли побудувати свою систему організації студентського самоврядування та координації зусиль у діяльності різних клубів. При всьому позитивному досвіді роботи студентського самоврядування студенти усвідомлюють, що елементів реального управління, а саме повної відповідальності за деякі питання життєдіяльності закладу вищої освіти недостатньо. Таке реальне становище у всіх закладах вищої освіти України. Перед дослідниками, педагогами, адміністрацією ЗВО стоїть конкретне завдання – зібрати розрізнений досвід, систематизувати його, організувати обмін ідеями, розробити концепцію розвитку студентського самоврядування та закріпити її через законодавчі акти. Віримо, що об'єднані зусилля зацікавлених учасників зможуть вирішити поставлені завдання.

2.2 Проблеми функціонування студентського самоврядування в контексті Болонського процесу в Україні та студентське самоврядування в країнах-учасницях Болонського процесу.

У сучасних умовах необхідно переосмислити роль і статус студентського самоврядування в контексті реформування української системи вищої освіти, особливо в контексті участі нашої країни у так званому Болонському процесі. Основною ціллю Болонської декларації є створення загальноєвропейського простору вищої освіти, метою якого є підвищення мобільності студентів та їх конкурентоспроможності на ринку праці. Болонський процес в основному розглядає питання освіти, проте роль студентського самоврядування було підкреслено в підписаних у його рамках міжнародних документах – зокрема, у Берлінському комюніке[60], у якому підсумовано перші результати роботи, проведеної після підписання Болонської декларації. Завданням вищої освіти є вдосконалення управління системою освіти, розмежування різних рівнів компетенції між органами управління освітою та закладами освіти [56]. Завдання сучасності полягає в тому, щоб запропонувати та запровадити в практику вищої освіти прийнятні та найперспективніші форми управління, однією з яких є самоврядування, що поділяється на самоврядування викладачів та працівників університету і студентське самоврядування.

Україна офіційно є членом єдиного освітнього простору і вже сімнадцять років працює у режимі локальних експериментів щодо впровадження елементів Болонського процесу. У зв'язку з чіткою орієнтацією нашої держави на інтеграцію з Європейським Союзом питання Болонського процесу набуває особливої актуальності.

Вирішенням питань впровадження в освітню систему та освоєння Болонського процесу займалися багато авторів, зокрема Байденко В.І., Бурик М., Давидов Ю.С., Добринін М.А., Касевич В.Б., Корсак К., Кремень Т.Д., Лебедєва М.М., Панков А., Петров Т. І., Поляков Н.В., Савчук В.С., Светлов Р.В., Фірсов А.Д., Циб А.А. та ін.

Насамперед, необхідно зазначити, що Болонський процес є процесом зближення систем освіти країн Європи з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти.

Метою Болонського процесу є «підвищення якості та конкурентності освіти в Європі та забезпечення поглиблення міжнародної співпраці». Як зазначає Рашкевич Ю., Болонський процес має дві основні цілі: «забезпечення зрозумілості освітянських кваліфікацій і підвищення якості. Все інше – інструментарій для досягнення цілей» [32].

Передбачається, що основні його цілі мали бути досягнуті до 2010 року:

- побудова спільної європейської зони вищої освіти, як засобу модернізації освіти та поступу, щодо спрощення академічної мобільності;
- покращення науково-технічного, культурного й соціального потенціалу вищої освіти в Європі, а також підвищення престижу;
- підтримання конкурентоспроможності європейських університетів у світі, покращення умов навчання студентів, підвищення якості освіти;
- зміцнення ролі ЗВО у модернізації європейських культурних цінностей [38].

Варто зазначити, що починаючи з 2005 року, коли Міністр освіти і науки України Ніколаєнко С.М. підтримав ідею створити Всеукраїнську студентську раду, це стало першою спробою вивести на вищий рівень діяльність студентських формувань. У 2009 року Болонські реформи набули законодавчого характеру. Спочатку наказом Міністра освіти і науки України було впроваджено кредитно-модульну систему та ECTS. З 2010 запроваджено додаток до диплома за європейським зразком. Було збільшено автономію ЗВО у створенні навчальних програм, а також було почато запровадження індивідуального вибору студентами деяких навчальних дисциплін. 19 січня 2010 року Президент України В. Ющенко підписав Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо питань студентського самоврядування». Метою цього законопроекту є покращення

регулювання, зокрема правового, студентського самоврядування, а також він окреслює права, обов'язки та функції студентського самоврядування [13]. Аналізуючи статтю 40 Закону України «Про вищу освіту» можна зазначити, що студентське самоврядування є невід'ємним складником громадського самоврядування закладів вищої освіти [12]. Проте на сьогоднішній день не вирішено кілька фундаментальних проблем.

По-перше, ні в оригінальному документі [11], ні в найновішій редакції закону [12] немає чіткого формулювання поняття «студентське самоврядування» – запропоноване визначення не відображає сутність власне самоврядування, як інструменту виховання студентів. Нема визначеного юридичного статусу цього органу, нема й переліку членів які повинні входити в організацію. У законопроекті зазначено права та обов'язки студентського самоврядування, а також , що загальні збори студентів є найвищим органом студентського самоврядування, вони також обирають «виконавчі органи студентського самоврядування», але знову ж таки, питання «виконавчих органів» залишається таємницею [12].

По-друге, відповідно до статті 40, пункту 10 бюджет студентської ради визначається вченою радою закладу вищої освіти і повинен становити не менше як 0.5 відсотків бюджету, власне, закладу вищої освіти, відповідно певні кошти повинні використовуватись на виконання функцій студентського самоврядування. У законі прописано, що студентське самоврядування може фінансуватись або дофінансовуватися завдяки членським внескам (які не мають перевищувати 1% прожиткового мінімум). Звідси випливає, що студентське самоврядування має право володіти та розпоряджатись коштами та майном, але не розглянута система контролю за використанням коштів та інших фінансових ресурсів [12].

Підсумовуючи, можна зазначити що після набуття чинності Закону України «Про вищу освіту» у 2014 році, за ці 8 років, жодних серйозних зрушень у законодавчому регулюванні студентського самоврядування не відбулось. Питання контролю діяльності студентських рад не розглянуто, не

описано й загальна структура та ієрархію органів студентських рад, а також не розглянуто питання юридичного статусу самоврядування в правовій системі. Сподіваємось, що наступні редакції цього закону розглянуть вище зазначені проблеми.

Якщо розглядати систему студентського самоврядування інших учасників Болонського процесу, то демократичні принципи студентського самоврядування вищих навчальних закладів різних країн (керування та контроль за студентами в усіх сферах університетського життя, в тому числі академічних; прийняття рішень щодо керування ЗВО; наявність виборного органу з виконавчими повноваженнями; можливість ротації обраних посадових осіб до керівного органу; усі члени студентської спільноти повинні підкорятися рішенням, прийнятим загальними зборами, тощо) мають багато спільного, бо розвиток студентського самоврядування – це основа формування особистості майбутнього фахівця у вищій школі.

Взаємовідносини «адміністрація – студент» у процесі самоврядування мають будуватися на принципі співробітництва. На організаційно-методичному рівні викладачі та студенти беруть участь у роботі спільного автономного органу, розробляють загальний план діяльності, інформують один одного про свою діяльність. Педагогічний колектив сприяє роботі студентів та гуртків студентського самоврядування, надаючи їм можливість обговорювати будь-які питання життя колективу, визначати основні завдання та приймати рішення. Викладачі та учні намагаються вести діалог для запобігання та подолання конфліктів. У сучасній Європі студентські профспілки представляють інтереси студентів і регулярно отримують фінансування від адміністрації університету чи держави на реалізацію проектів.

Молодіжні організації зазвичай співпрацюють з національними органами влади та органами місцевого самоврядування Великобританії, але студентські організації не взаємодіють з ними безпосередньо. Те ж саме стосується і Сполучених Штатів Америки. Студентські організації працюють з адміністрацією навчальних закладів, а не з міською владою.

Одним із принципів Болонського процесу є активна участь студентів, в ролі партнерів, в управлінні якістю освіти. Зокрема, у документах Болонського процесу зазначено, що студенти мають брати участь і впливати на організацію та зміст освіти в університетах та інших навчальних закладів [56]. Усі заходи та реформи в рамках Болонського процесу спрямовані на створення найкращих умов для професійної підготовки студентів. Оскільки студенти мають бути не лише об'єктами, а й суб'єктами освітнього процесу, то зрозуміло, що жодна реформа не може бути повноцінно ефективною без зворотного зв'язку та активної участі студентів. У свою чергу студенти повинні розуміти завдання та цілі Болонського процесу, їх голос має бути почутий при прийнятті рішень що на пряму стосуються життя студентів.

Існують різноманітні інструменти для врахування внеску студентів при вирішенні певних питань у вищій освіті, наприклад: участь студентів (членів студентських рад) у вчених радах, систематичне опитування студентів для з'ясування їх задоволеності/незадоволення навчанням, а збір пропозицій і побажань, щодо організації та діяльності студентської самостійної роботи.

Існує така організація, як Європейська студентська спілка (ESU, раніше ESIB), що об'єднує 50 національних студентських спілок у 37 країнах та представляє 10 мільйонів студентів. ЄСС бере активну участь у всіх заходах, пов'язаних з розвитком Болонського процесу. Відповідно до домовленості, досягнутої на Конференції міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу, кожна країна надсилає делегацію, до складу якої входять: 3 представники Міністерства вищої освіти, 1 представник національної федерації директорів та ректорів і 1 представник союзів студентів [49].

Що стосується студентського самоврядування, то можна сказати, що ситуація в цьому відношенні в різних країнах різна. У скандинавських країнах студенти широко представлені в університетських радах і комітетах. У Швеції, наприклад, студенти мають три місця в керівному органі університету – стільки ж, скільки і викладачів, і така рада зазвичай складається з 20-25 осіб [52]. В інших країнах студенти мають певний відсоток у радах університетів.

Студентське самоврядування в Європі не залежить від керівництва ЗВО чи міністрів освіти, наприклад бельгійська студентська спілка отримує фінансування від університету, тоді як у Швеції студенти безпосередньо складають основу фінансування організації – вони сплачують певну суму органам студентського самоврядування напряму. Багато європейських студентських спілок отримують фінансування від своїх урядів, деякі також заробляють гроші, надаючи різні послуги студентам.

AStA (Загальна студентська асоціація) – це назва органу студентського самоврядування, який існує в усіх закладах вищої освіти Німеччини. Окрім кількох штатних адміністраторів, у ньому працюють студенти, яких обирають щорічно на загальних університетських виборах. Фінансова незалежність Асоціації забезпечується студентськими внесками та державними субсидіями. Загальна студентська рада займається широким колом питань: від надання допомоги у пошуку житла та організації спортивного відділу до ведення політичних дискусій [61]. Наприклад, минулого навчального року з ініціативи AStA в Німеччині пройшли демонстрації проти введення плати за навчання.

Оскільки існування студентських рад вимагається законом у більшості регіонів Німеччини, вони можуть отримувати фінансування від студентів, яких вони представляють [47]. Це фінансування нагадує податок, який кожен студент платить за те, щоб студентська спілка захищала їхні права перед адміністрацією. Крім того, Студентська спілка заробляє на наданні соціальних послуг студентам, таких як: студентські проїзні квитки, соціальні виплати малозабезпеченим верствам населення, різні види соціально-культурної діяльності.

Хоча студентські ради Німеччини не мають жодних можливостей впливати на рішення політиків і ухвалення законів, в очах ЗМІ вони мають статус «представників» студентства. Але важливим фактором є те, що самоврядування має доступ до певного фонду, в який зобов'язані платити всі студенти (раніше всі платили 50 євро у семестр, 10 з них йшли «студентському уряду» – зараз оплата зросла), що теоретично дозволяє розпоряджатись ними.

Студентські спілки зазвичай інвестують значні кошти в соціальні сфери: допомога іноземним студентам, студентам з дітьми та юридична допомога. Гроші вкладаються і в студентську культуру – діють театральні колективи, проводяться музичні заходи, тощо [47].

Великий вплив на функціонування університету мають також датські студенти. Важко вказати точну кількість студентів в університетських радах, але, наприклад, в Орхуському університеті (Aarhus University) з 11 членів ради двоє – студенти. Студенти також займають половину місць в інститутських радах і комісіях різного рівня. Згідно із законом, що регулює сферу освіти в Данії, університети зобов'язані виділяти певну суму коштів на студентське самоврядування [46].

Органи студентського самоврядування у фінських університетах є дуже впливовими, оскільки вони гарантують представництво в усіх університетських радах і комітетах і отримують гарантоване фінансування залежно від кількості студентів, інтереси яких вони представляють. Студентський союз Гельсінського університету (НУУ) має довгу історію – він існує з 1868 року. Насамперед, потрібно зазначити, що цей орган студентського самоврядування зумів отримати повну незалежність від університету. Власний бюджет поповнюється передусім завдяки доходів так званих бізнес-груп союзу, і лише невелика частина — зі студентських зборів. Студентський союз за кошти свого бюджету створив діючу мережу, яка надає студентам реальну та всебічну соціальну підтримку. Студенти, які приїжджають сюди навчатися з усієї країни, мають можливість зняти дешеве житло, харчуватися в столовій, користуватись медичними послугами в спеціальних центрах та отримувати юридичну консультацію. Представники студентського союзу становлять одну третину на всіх рівнях управління університетом, тобто можуть реально впливати на прийняття рішень [58].

Варто зазначити, що це стосується національного рівня в цілому: у фінському законодавстві існує окремий закон про студентське самоврядування, який надає студентам значні права на самоврядування та можливість навіть

внутрішнього впливу на політику. Зокрема, зараз у фінському парламенті триває боротьба за новий закон про освіту, який певним чином розширює права студентів. Мережа органів студентського самоврядування Фінляндії тісно пов'язана зі студентськими спілками в ЄС.

Організаційні принципи студентського самоврядування в американських коледжах і університетах прописані в конституції. Структура організацій студентського самоврядування повністю відтворює структуру країни і деталі поділу виконавчої влади, законодавчої та судової служб. Конституція США є джерелом розробки нормативно-правових документів для студентських спілок, таких як: конституція, статут, положення про вибори членів студентських спілок і тощо. [57].

Потрібно відзначити поступ України на шляху до модернізації освіти до стандартів європейських країн, однак студентське самоврядування в Україні залишається слабким – у студентів бракує мотивації, самоврядування носить інертний характер, а також, існує проблема фінансування діяльності рад. Держава та адміністрація ЗВО повинна здійснювати постійний контроль за діяльністю студентських рад, допомагати з організацією та плануванням діяльності. Зараз ми маємо таку ситуацію: концепт самоврядування запозичили у Європі, будь-як організували його, надали певні права та обов'язки, але не встановили контролю за їх діяльністю та результативністю. Тому й самоврядування є ще неефективним, достатньою мірою, органом організації та виховання студентів.

Аналізуючи досвід європейських країн варто зазначити, що студентські організації в українських закладах вищої освіти не розвиваються в напрямку модернізації їх діяльності, а лише намагаються імітувати поступ. Замість того, щоб брати приклад із західних колег, вони копіюють бюрократизацію та бездіяльність українських політиків, тоді як невирішеними залишаються безліч питань.

Підсумовуючи вище згадане, можна дійти висновку, що модернізація закладів вищої освіти хоч і проходить вдало, але ще не досить результативно. Для вирішення вищезазначених проблем потрібна, перш за все, реформація системи освіти шляхом підвищення якості освіти без збільшення «кількості». Україні необхідно ретельно перевіряти запропоновані як Заходом (Європа та США), так і Сходом (Китай) напрацювання у сфері освіти.

Ось чому, враховуючи приховані ірраціональні чинники процесу переходу до Болонського процесу, необхідно «виробити власну технологію «болонізації», щоб не стати «охоронцем» чужих національних інтересів, ігноруючи власну стратегію розвитку та історичні перспективи» [17].

2.3 Діяльність студентського самоврядування в КНЛУ

Студентське самоврядування в Україні зробило великий стрибок у розвитку в першому десятилітті ХХІ століття. Увага, яку приділяють органи державної влади та ефективна робота адміністрацій ЗВО на місцях показали спроможність студентського самоврядування як дієвого інституту соціалізації особистості та як інструменту розвитку активної життєвої позиції в молоді.

Сьогодні у переважній більшості закладів вищої освіти створені організації студентського самоврядування або структури, що їх замінюють. Тут слід зазначити, що така практика застосовується повсюдно, що свідчить, що інститут студентського самоврядування міцно закріпився у системі вищої освіти, і має хороші перспективи розвитку.

На початку 2000 р. органи студентського управління запроваджувалися експериментально. У 2003 р. їхня діяльність стала набувати більш системного характеру, проте на місцях був різний рівень компетенцій фахівців, відповідальних за розвиток студентського самоврядування, що не дозволило за короткий час вирівняти систему самоврядування належним чином.

Студентське самоврядування у багатьох закладах освіти, як зазначалося вище, проходить період становлення, пошук нових, ефективних форм реалізації. Розглянемо систему студентського самоврядування в Київському національному лінгвістичному університеті. Відповідно до статті 40 Закону України «Про вищу освіту», а також враховуючи методичні рекомендації Міністерства освіти і науки, у 2020 р. конференцією студентів Київського національного лінгвістичного університету було затверджено нову редакцію Положення про студентське самоврядування Київського національного лінгвістичного університету. У цьому документі записано, що метою діяльності Студентської ради є:

- активізація та координація процесу розвитку студентського самоврядування;

- забезпечення прав студентів на участь в управлінні ЗВО та оцінювання якості освітнього процесу;
- облік та підтримка соціально значущих студентських ініціатив;
- підтримання традицій студентства, сприяння розвитку соціальної зрілості студентів, самостійності, здатності до самоорганізації та саморозвитку.

Нова редакція Положення нормативно закріпила права та обов'язки студентської ради інституту, порядок формування, взаємовідносини з адміністрацією, іншими структурними підрозділами. Керуючись цим положенням студентська рада КНЛУ почала брати активну участь в управлінні кожним факультетом та інститутом, голова Ради увійшов до складу Вченої ради інституту, на факультетах були обрані студентські ради, голови яких також увійшли до складу Вчених рад факультетів. Окремо в гуртожитках стали обиратися Голови Студентської ради гуртожитку. Головна місія студентських рад полягала у вирішенні проблем студентів у питаннях заселення до гуртожитку, отримання стипендії, переведення з однієї освітньої програми на іншу, організація наукових студентських конференцій, поза навчальними заходами, як і до кого можна звертатися за складнощів у взаємодії з викладачами. Тепер студенти знають, що з багатьох питань можна звертатись до студентських рад.

Робота студентських рад університету зазнала змін із переходом на дистанційне навчання, у зв'язку з поширенням COVID-19. Студентська рада почала підтримувати постійний контакт з адміністрацією факультетів та Університету, дізнаючись актуальну для кожного студента інформацію про формат та терміни дистанційного навчання та розсилала її студентам. Представники студентських рад факультетів тримали старост груп у курсі всіх змін, пов'язаних із навчанням.

З ініціативи студентської ради в університеті було організовано роботу кураторів-студентів з числа старшокурсників. Групи кураторів-студентів виконують дуже важливі завдання – допомогти студентам першокурсникам

адаптуватися до умов навчання у вищій школі, що дозволяє не лише допомогти студентам з отриманням проїзних квитків (допомога у зверненні до студентського профкому), а й познайомити їх зі специфікою ЗВО, факультету, традиціями, що склалися, виявити талановитих студентів, їх інтереси та схильності, майбутніх лідерів. Студенти-куратори стали вже невід'ємною частиною академічного патріотизму, це найкращі студенти, які формують актив, що працює разом із студентською радою та Центром соціалізації та виховання.

У структурі студентського самоврядування працює також інформаційний комітет, що випускає газету «Студентський Мередіан» – де висвітлюються події університету. Також активно діє студентський театральний гурток, який разом зі студентами-кураторами з числа старшокурсників, організовує щорічні студентські конкурси «Міс КНЛУ», «Містер КНЛУ» та «Дебют першокурсників». Діє Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених, метою якого є сприяння науково-педагогічній, винахідницькій та іншій творчій діяльності студентів, аспірантів, молодих вчених; пропаганда новітніх досягнень у галузі науки та освіти серед молоді; реалізація професійних, інтелектуальних та соціально-побутових інтересів та прав наукової молоді Університету [26].

Можна констатувати, що формування багатогранної структури органів студентського самоврядування, безумовно, сприяло активізації їхньої діяльності у ЗВО. Водночас актуальною проблемою залишається подальше підвищення ефективності органів студентського самоврядування, пошук нових форм та напрямів їхньої діяльності.

Актуальною проблемою є, наприклад, відсутність конкретних показників ефективності роботи Студентських рад, які могли б чітко показати успіхи та недоліки студентського самоврядування. З цією метою можна використовувати, наприклад, такі критерії ефективності: активність і масовість участі студентів у різних заходах; результативність учасників конкурсів, змагань, фестивалів на всіх рівнях; ініціативність студентів, самостійний пошук нових форм поза

навчальною діяльністю; участь у роботі інститутських органів управління, комісіях; участь у прийнятті локальних нормативних актів, екологічному, донорському, волонтерському рухах.

Серед головних проблем існування студентських рад в Україні, зокрема й в Київському національному лінгвістичному університеті, можна визначити проблему фінансування їх діяльності. Це питання є вкрай складним, оскільки охоплює реальні інтереси співробітників адміністрацій освітніх установ, і його однозначне рішення, яке застосовується як основа більшості освітніх установ, ще не знайдено.

Як правило, у фінансуванні діяльності студентського самоврядування адміністрації ЗВО йдуть трьома шляхами:

1. Фінансування відбувається за кошти, забезпечені вченою радою університету.
2. Фінансування через кошти отримані з інших джерел, що не є забороненими законами.
3. Фінансування через внески студентів [27].

Перший варіант є найпоширенішим і переважно використовується в Київському національному лінгвістичному університеті. Вчена рада визначає бюджет для студентського самоврядування в розмірі не менше як 0.5% від власних надходжень університету. Використання цих коштів відводяться для забезпечення ефективної діяльності студентських рад університету та має здійснюватися відповідно до затверджених кошторисів. Кошториси в свою чергу готують Голови студентських рад гуртожитку/університету/факультету та подають до Контрольно-ревізійної комісії для затвердження. Кошторис повинен відображати плани роботи студентських рад та повинні описувати всі заплановані витрати на реалізацію проєктів та проведення заходів [27]. Ця система, якщо вона усталена і цілком законна, має лише один недолік: представники студентської ради не отримують реального досвіду управління фінансовими активами, тобто досвід, що набувається ними, залишається на

рівні менеджерів проєктів, виконавців. Ця особливість негативно позначається на системі підготовки зрілих управлінських кадрів, проте часом це єдиний варіант уникнути розбіжностей і конфліктів у студентському середовищі і його можна вважати допустимим. Проте, це не єдиний варіант надходження коштів в бюджет передбачений документом.

Другий варіант є менш поширеним, адже створення певних органів, які будуть надавати платні послуги, передбачає наявність людського резерву, який буде задіяний у цій діяльності. У сучасних реаліях студенти надають перевагу працевлаштуванню за межами ЗВО або навіть обирають місце роботи, не дотичні з їх спеціальністю. Тому цей варіант дуже складно реалізувати таким чином, щоб не тільки компенсувати витрати студентам, а й організувати сталий прибуток організації.

Третій спосіб є формою практичної реалізації студентських ініціатив. Проєкти студентського самоврядування виносяться на обговорення на Конференції студентів Університету, де члени цієї конференції визначають доцільність і можливість реалізації. Звісно недоліком цього способу може бути неготовність або небажання студентів здійснювати внески на реалізацію, тому для покращення продуктивності, можна проводити додаткові способи оцінки доцільності та популярності цього проєкту: проведення анкетування та опитування в соціальних мережах, в групах або на зборах студентів у гуртожитку/факультету/групи.

Загалом фінансування студентських рад залишається дуже мізерним, водночас зміни на ринку праці підштовхують освітні установи до більш активного використання потенціалу студентів для вирішення прикладних завдань: виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, поширення інформації про освітню установу у середовищі абітурієнтів, вирішення питань господарської діяльності ЗВО.

Наразі практика повноцінної участі студентів у діяльності колегіальних управлінських органів освітніх установ поширена слабо. Адміністрації ЗВО у

цьому питанні не виявляють ініціативи і часом формально включають для звітності студента, обговорюючи з ним його неучасть у роботі вченої ради. Причини такої поведінки адміністрацій можна зрозуміти, оскільки корпоративне управління – діяльність, яка не любить зайві розмови чи ситуації, коли надмірна ініціатива властива молоді може критично підійти до діяльності адміністрації закладу вищої освіти, поширюючи у студентському середовищі неправильно витлумачені відомості.

В ідеальній ситуації до членства в навчальній раді повинні допускатися лідери студентського самоврядування, які є студентами магістратури та протягом попереднього часу навчання довели зваженість своїх дій та позицій.

Залишається сподіватися, що в наступному десятилітті така практика набуде більш широкого поширення, будуть вироблені ритуали, що включають студента до складу вченої ради, і позиціонують цей факт, як найвище досягнення та визнання організаційних та управлінських талантів студента.

Висновки до розділу 2

Таким чином, на нинішньому етапі розвитку освіти у багатьох закладах вищої освіти України студенти зуміли побудувати свою систему організації студентського самоврядування та координації зусиль у діяльності різних клубів. Слід зазначити роботу студентського самоврядування Вінницького національного технічного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Харківського університету «Народна українська академія», Вісконсинського міжнародного університету (США) в Україні, Київського національного університету імені Тараса Шевченка багатьох інших.

Студентське самоврядування несе в собі величезний потенціал для розвитку лідерських і комунікативних навичок студентів, набуття життєвого та соціального досвіду. У середовищі студентського самоврядування створюються умови, в яких люди повною мірою виявляють свої ділові та особистісні якості, дізнаються нову інформацію про себе і про навколишніх людей, зав'язують довгострокові дружні контакти, набувають досвіду командної роботи, на різних позиціях проходячи шлях від простого виконавця, керівника проєкту, керівника напряду до керівника організації. Молоді люди тепер можуть спробувати представляти інтереси закладу освіти на зовнішніх майданчиках, отримати досвід управлінської діяльності.

Безумовно, якщо дивитися на картину студентського самоврядування в цілому, то воно неоднорідне, якість діяльності істотно відрізняється залежно від традицій та політики освітньої установи, але загалом тенденція на стійкий розвиток інституту студентського самоврядування зберігається. Більше того, можна припустити, що в найближчому десятилітті студентське самоврядування здійснить ще один стрибок у своєму розвитку, досягнувши рівня розвитку відповідного провідним світовим вищим школам Європи та США.

При всьому позитивному досвіді роботи студентського самоврядування студенти усвідомлюють, що елементів реального управління, а саме повної відповідальності за деякі питання життєдіяльності ЗВО недостатньо. Таке реальне становище в усіх закладах вищої освіти України. Перед дослідниками, педагогами, адміністрацією університетів стоїть конкретне завдання – зібрати розрізнений досвід, систематизувати його, організувати обмін ідеями, розробити концепцію розвитку студентського самоврядування та закріпити її через законодавчі акти. Віримо, що об'єднані зусилля зацікавлених учасників зможуть вирішити поставлені завдання.

Сучасна система, об'єднала в собі все те найкраще, що проголошувалося протягом історії, при цьому удосконаливши його і привівши в систему. Сучасне студентське самоврядування є найширшою ієрархічною структурою, що охоплює всі сфери діяльності студентів і вирішує важливі функції щодо вдосконалення всіх галузей студентського життя. Для найефективнішого функціонування сучасній системі студентського самоврядування потрібна налагоджена розгалужена структура. Що можна зробити для того, щоб студентське самоврядування стало більш активним і сильним? Вивчивши думку студентів та узагальнивши досвід діяльності органів студентського самоврядування КНЛУ, можна запропонувати такі рекомендації, намітити перспективи розвитку:

- підвищити зацікавленість адміністрації у співпраці зі студентами;
- створити дорадчий орган, який буде займатися взаємодією зі студентами, який також може використовуватися як інформаційний рупор;
- зробити об'єднання студентів більш відкритими;
- знизити бюрократію та надавати студентам автономію у вирішенні «робочих питань» (на факультетах студентські ініціативи, конструктивні пропозиції часто залишаються непочутими адміністрацією);
- своєчасно інформувати/анонсувати заходи, що проводяться (акції, семінари, конкурси) для студентів, залучаючи зокрема й нові популярні канали

інформування (не тільки на сайті університету та іноді у чатах гуртожитків, а й електронні соціальні мережі – Facebook, Instagram, Twitter, Telegram);

- при організації цих заходів враховувати специфіку цільової аудиторії (інтереси та потреби студентської молоді)

Ці пропозиції-рекомендації допоможуть як органам самоврядування, так і студентам і працівникам ЗВО (адміністрації, викладачам, відділам виховної роботи) більшою мірою реалізовувати основні функції та потенціал самоврядування студентів для особистісного та професійного становлення майбутнього фахівця, розвитку активності, ініціативності, самостійності та відповідальності кожного студента.

ВИСНОВКИ

Отже, можна зробити висновки, що студентське самоврядування має значний педагогічний та виховний вплив на молодь. Цей вплив виходить далеко за межі навчального процесу і не обмежується лише забезпеченням якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Студентське самоврядування насамперед спрямоване на реалізацію основних прав, потреб, здібностей та інтересів студентів у різних сферах і формах суспільної діяльності, в тому числі й у навчанні. Іншими словами, основним змістом студентського самоврядування є досвід набуття студентами самоорганізованого життя.

Студентське самоврядування у ЗВО розглядається як важливий елемент системи управління з точки зору її демократизації, залучення студентів до колективного суспільного життя, що відповідає сучасним вимогам соціального замовлення та тенденціям розвитку вищої освіти у підготовці відповідального фахівця, здатного до самоорганізації, самомотивації та безперервного підвищення рівня соціально-професійної зрілості в процесі реалізації функції навчання і спеціально організованих виховних форм, до яких належить і студентське самоврядування.

Особливості організації студентського самоврядування у вищій освіті, і саме в Київському національному лінгвістичному університеті, свідчать про його високий виховний потенціал, орієнтацію на постійний розвиток і підвищення ролі молоді, що навчається, у усвідомленні та вирішенні соціально значущих і професійних проблем відповідно до власних можливостей.

За результатами анкетування анкетування, проведеного серед студентів 3 курсу можна зазначити, що: студенти в Київському національному лінгвістичному університеті обізнані в діяльності студентських рад Університету та гуртожитку, але не беруть достатньої участі в обговоренні та вирішенні питань. Завдяки анкеті було з'ясовано, що за останні 2 роки студентською радою не було організовано жодних просвітницьких, наукових,

спортивних чи інших заходів. Також було визначено головні проблеми організації студентського самоврядування, серед яких можна виділити: відсутність інформації про їх діяльність, невіра студентів в їх ефективність та брак часу. Варто зазначити хорошу обізнаність студентів про права та обов'язки студентських рад.

Серед шляхів покращення ефективності діяльності студентської ради можна виділити:

- створення дорадчого органу, який буде займатись комунікацією з студентами на різних рівнях та вчасно інформувати про різноманітні заходи;
- зменшити бюрократію – переглянути кількість студентів залучених до самоврядування та переосмислити структурну організацію рад;
- збільшити автономію студентів у вирішенні питань та звертати більшу увагу на студентські пропозиції;
- використовувати сучасні канали інформування студентів.

Позитивна динаміка кількості студентів, які беруть участь у діяльності студентського самоврядування, демонструє їхню активну суспільну позицію, соціальну вмотивованість, прагнення до особистісно-професійної самореалізації. Участь студентів у діяльності студентського самоврядування значною мірою впливає на процес виховання громадянськості, відповідальності та ініціативності, розвиває якості лідера та потенційні можливості реалізації організаційних та комунікативних функцій управлінської діяльності. Перспектива подальших досліджень передбачає розробку моделі організації студентського самоврядування в умовах ЗВО у загальній системі навчальної та позанавчальної діяльності.

Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що проблема якості освіти студентів у світових та українських ЗВО є дуже актуальною у

педагогічній теорії та практиці вищої професійної освіти. Необхідні подальші шляхи вирішення цього питання на теоретичному та практичному рівнях.

Працюючи в організованому студентському колективі, молода людина вчиться бути самостійною, приймати спільні рішення, дотримуватися субординації. При цьому традиційна модель взаємовідносин адміністрації, викладачів та студентського колективу «трансформується у партнерські відносини, де адміністрація та педагоги беруть на себе роль старшого партнера/консультанта» [19, с.28].

Реалізація основних напрямів діяльності студентського самоврядування, а саме: науково-дослідного, культурно-масового, спортивно-оздоровчого та інформаційного – дозволяє в комплексі сприяти вихованню духовно-моральної, професійно-трудової та громадянської культури студентів, розвивати їх автономність. Для цього необхідна постійна робота з самореалізації, самоосвіти та самовдосконалення. А це можливо лише в тому випадку, коли студент є активним суб'єктом громадського життя Університету, бере участь в організації цього життя, створенні та підтримці традицій університету, усвідомлює всю відповідальність за якість своєї підготовки до майбутньої професійної та громадянської діяльності.

У кваліфікаційній роботі виконано теоретичне узагальнення наукової проблеми діяльності студентського самоврядування. Здійснено аналіз основних складових удосконалення та підвищення якості освіти. Серед головних функцій самоврядування в контексті вищої освіти можна виокремити: формування лідерських якостей в сучасній молоді; підвищення соціальної активності студентів; сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів; забезпечення та захист прав та інтересів студентів, зокрема щодо організації навчального процесу.

РЕЗЮМЕ

Кваліфікаційна робота на тему: «Самоврядування як спосіб організації життєдіяльності студентів» присвячене аналізу проблеми студентського самоврядування у контексті вищої освіти.

Метою дослідження є аналіз та теоретичне обґрунтування сутності, принципів, методів та форм діяльності студентських рад; засади формування та діяльності самоврядування в університетах України та світу, а також дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності студентського самоврядування.

Студентське самоврядування розглядається як особлива форма ініціативної, самостійної, відповідальної громадської діяльності студентів, спрямована на вирішення важливих питань студентської діяльності, розвиток її соціальної активності, підтримку соціальних ініціатив. У роботі також розглянуто та проаналізовано систему студентського самоврядування в Київському національному лінгвістичному університеті.

Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, резюме українською мовою, «summary» англійською мовою, списку використаної літератури та додатку.

У першому розділі «АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ» розглянуто власне сутність поняття студентського самоврядування; описано принципи, структуру, методи та форми студентського самоврядування; а також досліджено та узагальнено український досвід запровадження студентського самоврядування. Узагальнено тенденції та проблеми реалізації цього концепту в закладах вищої освіти, представлено результати анкетування студентів 3 курсу, метою якого було аналіз обізнаності студентів про діяльність студентського самоврядування в Університеті.

Другий розділ «ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ» присвячений дослідженню суперечностей, закономірностей і тенденцій запровадження та реалізації студентського

самоврядування в Україні. Розглянуто проблеми функціонування студентського самоврядування в умовах Болонського процесу, а також описано важливість самоврядування як способу демократизації вищої освіти. Розглянуто діяльність студентського самоврядування в Київському національному лінгвістичному університеті, його проблеми, та представлено шляхи покращення роботи студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, Болонський процес, демократизація вищої освіти, права студентів, заклад вищої освіти, виховний процес, студентська рада.

SUMMARY

Master Degree Thesis in Pedagogics on the topic: "Self-governance as a way of organizing students' life activities" is devoted to the analysis of the problem of student self-governance in the context of higher education.

The purpose of the research is the analysis and theoretical justification of the essence, principles, methods and forms of activity of student councils; principles of formation and activity of self-government in universities of Ukraine and the world.

Research methods used to achieve the goal of the work are: analysis and generalization of information presented in the scientific literature on the study of human rights in education; systematization of scientific developments of Ukrainian and foreign researchers who consider student self-government as ways of expanding human rights and organizing students' life activities in higher education institutions

Student self-government is considered as a special form of initiative, independent, responsible public activity of students, aimed at solving important issues of student activity, development of its social activity, support of social initiatives. The work also examines and analyzes the system of student self-government at the Kyiv National Linguistic University.

The work consists of an introduction, two sections with conclusions to each of them, general conclusions, a summary in Ukrainian, a "summary" in English, a list of used literature and an appendix.

The first chapter "THE RELEVANCE OF THE PROBLEM OF STUDENT SELF-GOVERNMENT" examines the very essence of the concept of student self-government; the principles, structure, methods and forms of student self-government are described; and the Ukrainian experience of introducing student self-government was also researched and summarized. The tendency and problems of the implementation of this concept in higher education institutions are summarized, in addition, the results of a survey of 3rd-year students are presented, the purpose of which was to analyze students' awareness of the activities of the student council at the University.

The second chapter “WAYS OF STUDENT SELF-GOVERNMENT DEVELOPMENT IN UKRAINE” is fully devoted to deepening the study of contradictions, regularities and trends in the introduction and implementation of student self-government in Ukraine. The problems of the functioning of student self-government in the conditions of the Bologna process are considered, and the importance of self-government as a way of democratization of higher education is also described. The activity of student self-government at the Kyiv National Linguistic University and its problems are considered, and methodical recommendations for improving the work of student self-government are presented.

Key words: student self-government, Bologna process, democratization of higher education, students' rights, higher education institution, educational process, student council.

Список використаної літератури:

1. Андрюшкова О. А. Роль самоврядування у формуванні лідерських якостей студентської молоді вищих навчальних закладів, 2016 р. URL : <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/article/view/796> (30.10.2022)
2. Буяльська Т. Б. Європейська практика студентського самоврядування в університетах України. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВНЗ (З ДОСВІДУ РОБОТИ). Вінниця, 2005. URL : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06btbzdr.pdf> (29.10.2022)
3. Вища освіта в Україні. Навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. Київ: Знання, 2005. 327 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/sk776516.pdf> (30.10.2022)
4. Ванкович И. Украинский опыт студенческого самоуправления: тенденции, проблемы. Studentske samovryaduvannya v Ukrayini. Киев, 2004. С. 11—18.
5. Вежевич Т. Е. Педагогические условия развития лидерских качеств учащихся. Улан-Удэ, 2001. URL : <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-razvitiya-liderskikh-kachestv-uchashchikhsya> (30.10.2022)
6. Галаджун З., Гаврилюк Х. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах в контексті вступу України до Європейського співтовариства URL : http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Galadzhun_Gavryliuk.htm (30.10.2022)
7. Далоев А. Студенческое самоуправление как площадка для развития будущих лидеров. 2012. URL : <https://www.proza.ru/2012/06/21/962> (30.10.2022)
8. Демчук Н., Кудіна Л. Студентське самоврядування в Україні, Молодіжна Альтернатива, 2004 р. URL : <http://www.ya.org.ua/old/brochure/2004/005/SS.pdf> (30.10.2022)

9. Єгорова О. В. З історії студентського самоврядування. URL : <http://gj.nmu.org.ua/pdf/2009/3-4/Egorova.pdf> (30.10.2022)
10. Жимбаева Ц.Ч., Ринчинова Т.М. Позитивная идентификация у современного студенчества: сущность и особенности формирования. Концепт, №6 (Июнь). 2012. URL : <https://e-koncept.ru/2012/12072.htm> (30.10.2022)
11. Закон України «Про вищу освіту» Із змінами, внесеними згідно із Законами N1024-VI (1024-17) від 19.02.2009, ВВР, 2009, N27, ст.352 N1798-VI (1798-17) від 19.01.2010 URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/> (30.10.2022)
12. Закон України «Про Вищу Освіту» із змінами внесеними згідно з Законом № 2471-IX від 28.07.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
13. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо питань студентського самоврядування». Від 06.09.2014 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-17#Text> (28.10.2022)
14. Комітет підтримки студентського самоврядування // Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах. URL : http://www.kpss.lviv.ua/info/2_5.htm (30.10.2022)
15. Кін О.М. Система формування національної самосвідомості студентської молоді в процесі громадської діяльності, ЛНУ ім Тараса Шевченка, 2021. URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8413/4/aref2021.pdf> (30.10.2022)
16. Кращенко Ю. Студентське самоврядування в освітньо-виховному середовищі вищої школи України та зарубіжжя. URL : www.vsrmon.org.ua/studlibrary/manage/1167-2009-12-04-16-48-5 (30.10.2022)
17. Кремень В. Г. Болонский процесс: сближение, а не унификация. Зеркало недели № 48 (473), 2003. URL: https://zn.ua/EDUCATION/bolonskiy_protsses_sblizhenie, a_ne_unifikatsiya.html (28.10.2022)
18. Макаренко А. С. Методика организации воспитательного процесса. Педагогические сочинения: в 8 т., 1983–1989. Т. 1. С. 267—329. URL:

http://elib.gnpbu.ru/text/makarenko_pedagogicheskie-sochineniya_1_1983/go.8;fs.1/
(30.10.2022)

19. Макеев Е.А. Студенческое самоуправление как особая форма общественной деятельности студентов. Молодой учёный №10 (114), 2016р.

URL: <https://moluch.ru/archive/114/29588/> (29.10.2022)

20. Мороз В.П. роль студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 6, 2018, URL:

<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4915/1/MOROZZ.pdf>

(30.10.2022)

21. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку: Комюніке. Всесвітня конференція з вищої освіти, ЮНЕСКО, Париж, 5–8 липня 2009 р. URL:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011/print1382993408075633 (30.10.2022)

22. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL : <http://www.nbuv.gov.ua/> (29.10.2022)

23. Опричко В.Ф. Студенческое самоуправление, как форма социалистическая демократия. Проблемы высшей школы. Киев, 1987. № 63. С. 32—36

24. Положення: «Про затвердження Примірного положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України» від 15.11.2007р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07#Text>

(30.10.2022)

25. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» № 5/2015 від 12 січня 2015 року, Верховна Рада України 1994–2016 URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (30.10.2022)

26. ПОЛОЖЕННЯ «Про наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених київського національного лінгвістичного університету», КНЛУ, 2015р, URL :

https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=68696B3E65309B90!10589&ithint=file%2cdoc&authkey=!AEdc-9uj_AgCI0Y (30.10.2022)

27. Положення «Про студентське самоврядування Київського національного лінгвістичного університету». від 24.09.2020, URL : <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AM2nhcBiXIB38k4&id=68696B3E65309B90%2130447&cid=68696B3E65309B90&parId=root&parQt=sharedby&parCid=815FE70847913B39&o=OneUp> (29.10.2022)

28. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. URL : <https://cutt.ly/DNbAjwd> (30.10.2022)

29. Певзнер В.М. Педагогический потенциал студенческого самоуправления в современном вузе. Великий Новгород, 2005. URL : <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskii-potentsial-studencheskogo-samoupravleniya-v-sovremennom-vuze> (30.10.2022)

30. Петрова Т.И. Студенческое самоуправление как средство формирования общекультурных компетенций у студентов. Красноярский государственный педагогический университет имени В. П. Астафьева. URL : <https://novainfo.ru/article/8485> (29.10.2022)

31. Підгаєцька А. В. Порівняльний аналіз залучення студентського самоврядування до управлінської структури ЗВО у Канаді, США, Британії, Індії й Україні. «ScienceRise: Pedagogical Education» 2018, URL : http://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/126045/122313 (30.10.2022)

32. Рашкевич Ю. Болонський процес в Україні: суб'єктивний погляд експерта. URL : <http://www.osvita.org.ua/articles/453.html> (30.10.2022)

33. Скиба В. Правительство в студенчестве. Radyanska shkola, 1988. № 2. С. 83—86.

34. Студентське самоврядування за кордоном. URL : <https://ua.kursoviks.com.ua/studentskesamovryaduvannya-za-kordonom> (30.10.2022)

35. Трибулькевич К. Г. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України (1917-2010 рр.). Одеса, 2016, URL : https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Trybulkevich_02.02.2017_disertac.pdf (30.10.2022)

36. Туркова Д. М. Психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів підготовки майбутніх практичних психологів у системі вищої освіти України. Проблеми сучасної психології, 2014. Вип. 25, URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_25_43 (30.10.2022)

37. Український досвід студентського самоврядування: тенденції, проблеми URL : <http://www.osvita.org.ua/student/samovr/article/03/> (30.10.2022)

38. Фирсов А.Д. Болонский процесс в Украине: точка зрения. Траектория, 2007. URL : http://www.trajectory.org.ua/analytics/education-viewpoint/bolon_proc.html (30.10.2022)

39. Хриков Є.В. світовий досвід взаємодії органів студентського самоврядування закладів вищої освіти з територіальними громадами. Державне управління, 2021 р., №1 (71), URL : http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2021/17.pdf (30.10.2022)

40. Шинкарук В.Д. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої школи. Уклад.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, К. М. Левківський, В. І. Даниленко; відп. ред. М. Ф. Степко. К. : Освіта України, 2005. URL: https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/referat/5077/page/3 (30.10.2022)

41. Щербаченко В. Студентське самоврядування. Чому нас навчила Польща. URL : <https://osvita.khpg.org/index.php?id=1007570035> (30.10.2022)

42. Яцків Т. Правове регулювання інституту студентського самоврядування в Україні. URL : http://umo.edu.ua/images/content/student/dokument/1_nd.pdf (30.10.2022)

43. Яцків Т. Студентське самоврядування в Україні як показовий атрибут Болонського процесу URL : <http://www.osvita.org.ua/articles/34/html> (27.10.2022).

44. .Allgemeines Studierenden komiteeder FU Berlin. URL : <https://astafu.de/fsi> (30.10.2022)

45. «Bologna With Student Eyes» The National Unions of Students in Europe. 2007. URL:

- https://web.archive.org/web/20070809164539/http://www.dfes.gov.uk/londonbologna/uploads/documents/BWSE_ExecutiveSummary_final.pdf (30.10.2022)
46. By-Laws for Aarhus University, URL : <https://international.au.dk/about/organisation/index/rules-regulations/01/01-02-aarhus-university-by-laws#c526071> (28.10.2022)
47. Clemens Wachter, Studentenwerke. Historisches Lexikon Bayerns, 09.12.2010. URL: <http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Studentenwerke> (28.10.2022)
48. Cunningham I., Hyman J., & Baldry C. Empowerment: the power to do what? Industrial Relations Journal, 1996. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2338.1996.tb00764.x> (30.10.2022)
49. ESU: Strategic Priorities 2022-2024, URL : <https://esu-online.org/wp-content/uploads/2022/01/Strategic-Priorities-2022-2024.docx.pdf> (30.10.2022)
50. European Convention on Human Rights. 2010. URL : https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (30.10.2022)
51. Lawson, T. Empowerment in Education: liberation, governance or a distraction? A review". Power and Education, 2011. URL : <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.2304/power.2011.3.2.89> (30.10.2022)
52. Lisbeth Lundahl, A Matter of Self-Governance and Control The Reconstruction of Swedish Education Policy: 1980-2003. 2015. URL : https://www.researchgate.net/publication/274738653_A_Matter_of_Self-Governance_and_Control_The_Reconstruction_of_Swedish_Education_Policy_1980-2003 (30.10.2022)
53. Petra Umlauf, Die Studentinnen an der Universität München 1926 bis 1945: Auslese, Beschränkung, Indienstnahme, Reaktionen, 2016. URL : <https://play.google.com/books/reader?id=DypBDAAAQBAJ&pg=GBS.PA84&hl=uk> (30.10.2022)
54. Studenten- und Studierendenwerke im Zahlenspiegel 2019-2020. Student Service Organisations Facts and Figures, 2020. URL :

https://www.studentenwerke.de/sites/default/files/200831_dsw_zsp1920_web.pdf

(30.10.2022)

55. “TOWARDS THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA”. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague, May 19th 2001, URL:

https://web.archive.org/web/20070928103200/http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/010519PRAGUE_COMMUNIQUE.PDF

(30.10.2022)

56. The Bologna Declaration. 1999. URL : <https://site.unibo.it/magna-charta/en/magna-charta-universitatum/the-bologna-declaration> (30.10.2022)

57. The Constitution of the Student Government of the Catholic University of America, 2013. URL: <https://sga.catholic.edu/senate/sga-constitution.pdf> (28.10.2022)

58. The documents of the Student Union of the University of Helsinki. URL : <https://hyy.fi/en/the-documents-of-the-student-union-of-the-university-of-helsinki> (28.10.2022)

59. The European Higher Education Area – Achieving the Goals Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005. URL:

https://web.archive.org/web/20070928103316/http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf (30.10.2022)

60. “Realising the European Higher Education Area” Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin, 19.09.2003, URL:

http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2003_Berlin_Communique_English_577284.pdf (30.10.2022)

61. Uwe Rohwedder, General Student Committee (AStA). Historisches Lexikon Bayerns, 15.09.2008. URL: [https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Allgemeiner_Studentenausschuss_\(AStA\)](https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Allgemeiner_Studentenausschuss_(AStA)) (28.10.2022)

ДОДАТОК**АНКЕТА****Шановні Студенти!**

Просимо Вас ознайомитись із запропонованими запитаннями і відповісти на них. Ваші відверті відповіді допоможуть нам врахувати Ваші потреби і вдосконалити процес роботи студентської ради університету. Анкетування є анонімним, результати якого будуть використані лише для покращення роботи студентської ради. Прочитайте уважно запитання і зробіть позначку «+» біля обраного Вами варіанту відповіді. Будьте уважні при заповненні бланку.

1) Чи знаєте ви про функціонування в нашому університеті студентської ради?

 Так Ні

2) Чи берете Ви участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення роботи студентської ради університету та/або гуртожитка?

 Так Ні

Інше: _____

3) Чи проводяться різні види заходів (організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші) органами студентського самоврядування?

 Так Ні

Інше: _____

4) На Вашу думку, заклад вищої освіти залучає органи студентського самоврядування до заходів щодо забезпечення якості вищої освіти?

 Так Ні

Інше: _____

5) Чи берете Ви участь у заходах щодо захисту прав та інтересів студентів, які навчаються у закладі вищої освіти?

 Так Ні

Інше: _____

6) Чи берете Ви участь у прийнятті документів, що регламентують діяльність органів студентського самоврядування?

 Так Ні

Інше: _____

7) На вашу думку, чи враховуються пропозиції органів студентського самоврядування, що стосуються побуту та відпочинку студентів?

Так

Ні

Інше: _____

8) Чи відомо Вам, що повноваження органів студентського самоврядування ЗВО визначаються сучасними нормативними документами? Якщо знаєте, то якими?

_____

9) Які, на вашу думку, основні питання повинні вирішувати органи студентського самоврядування?

_____

10) Чи хотіли б ви брати участь у діяльності органів студентського самоврядування?

Так

Ні

11) Чи задоволені ви якістю роботи студентських рад Університету та гуртожитку?

Так

Ні

12) Як ви можете оцінити діяльність студентських рад в загальному?

_____

ЩИРО ВДЯЧНІ ЗА СПІВПРАЦЮ!